Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...октябрьмнай 1921 оной ...декабрин 21-нэй гарана | № 120 (14140) | 1973 оной майн 24, четверг | Сэн 2 мүнгэн

Россин Федерацидахи һунгалта улам ойртоно

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй заседаниһаа

Нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй һунгалта үнгэрхэдэ, 1,1 миллион үлүүтэй һунгуулиин округууд Россин Федерацида байгуулагдахаб. Энэнь 1971 оной һунгалтынхиһаа 10 мянган округоор олон болоно. Һунгуулиин участогууд 2500-гаар олошороо. Һунгалтада бэлэдхэл республика дотор үргэнөөр ябуулагдана.

М. Я. Ясновой түрүүлэлгэ доро майн 21-дэ үнгэргэгдэһэн, РСФСР-эй Верховно Соведэй заседани дээрэ Президиумэй нимэ хөөрэлдөөн болоһон байна. Чувашай автономито республикада, Эрхүүгэй областьдо нютагай Соведүүдэй һунгалтын бэлэдхэлэй ямараар ябажа байһан тухай асуудал зүбшэн хэлэсэгдээ.

Чувашай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ С. М. Ислюковэй, Эрхүүгэй областиин ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Ю. А. Кравченкын элидхэлнүүдые шагнажа, зүбшэн хэлэсээд, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум иигэжэ тэмдэглэбэ: «Россин Федерациин бүхы автономито республиканууд, хизаарнууд, областьнуудтал адляар, Чувашта, Эрхүүгэй областьда дотор һунгалтын бэлэдхэл хүн зоной политическэ, ажалай эдэбхиин оршон байдалда үнгэржэ байна».

Эмхидхэлэй хүдэлмэри улам һайжаруулха, РСФСР-эй Конституциин, Чувашай автономито республикын Конституциин, нютагай Соведүүдэй һунгалта үнгэргэхэ дүримүүдэй удхаар тэдэнэй үндэһөөр ябуулха тухай һанамжануудые үнгэргэхэеэ РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтоол соогоо дурадхана.

Нютагай Соведүүдэй һунгалтын зунай сагта болохо байһантай дашарамдуулан, һунгалтын үдэр замда ябаһан, холын, таһархай районуудта, ажалшадай амаралтын газарнуудта байһан һунгашадай дуугаа үгэхэдэнь тула таарамжатай эрхэ байдал хангалгада Президиумэй заседани дээрэ онсо анхарал хандуулагдаба. Энээнэй тулада далайн, гол мүрэнэй ба олзоборилгын флодой суднанууд дээрэ, вокзалнуудта, аэропортнуудта, санаторинуудта, амаралтын байшангуудта һунгуулиин участогуудые нэмэжэ эмхидхэхэ гэбэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум бусад асуудалнуудые хараха үзээ.

(ТАСС).

Л. И. БРЕЖНЕВ БОННҺОО БУСАБА

...НН. (ТАСС-ай тусхай ...). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежнев ФРГ-гэй канцлер В. Брандтын уряалаар Германиин Федеративна Республикада албанай хэрэгээр ошоод ...майн 22-то Бонноһоо ...

...КПСС-эй ЦК-гай Политбюро гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр ... Громыко, СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, граждан авиациин министр ... Бугаев, СССР-эй культурын министр Е. А. Фурцева, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшад А. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай генеральна директор Л. М. Замятин, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын таһагай даагшын орлогшо В. В. Загладин гэгшэд Л. И. Брежневтэй хамта бусалсаа.

СССР-эй, ФРГ-гэй түрэ ниитэ түгүүдэй хиидхэгдэһэн Кельн-Бонной аэродром дээрэ Л. И. Брежневые федеральна канцлер В. Брандт, федеральна канцлерай дэргэдэ тусхай даабаринуудые дүүргэгшэ министр Э. Бар, транспортын министр Л. Лаурицен, ажахын министр Г. Фридерихс, ФРГ-гэй МИД-эй статс-секретарь П. Франк, Федеральна правительствын хэблэлэй ба информациин зургаанай хүтэлбэрилэгшэ фон Вехмар, ФРГ-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд У. Зам болон бусад тушаалтад үдэшөө.

СССР-һээ ФРГ-дэ байдаг элшэн сайд В. М. Фалин, Совет посольствын ба ФРГ-дэ байдаг бусад совет эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, һаяын үдэрнүүдтэ Дортмундда үнгэргэгдэһэн Советскэ Союзай үдэрнүүдтэ хабаадагша делегациин гэшүүд Л. И. Брежневые, хамта ошолсоһон хүнүүдые үдэшөө.

Аэродром дээрэ Баруун Германиин ба гадаадын олон журналистнууд байгаа.

Федеральна канцлер В. Брандт аэродром дээрэ үгэ хэлэбэ.

В. БРАНДТЫН ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...один Генеральна секретарь! ...арнууд, господинууд! ...орондо бусаха зам... ...той һайн ябыт гэжэ ... Генеральна секретарь ... Танда хүсэхэеэ түрүүлдэ дүрбэн үдэрэй ... соо Бонндо үнгэргэһэн ... ...элдээнэй тон ... ...а тооложо байһан ... ...хэлэхые хүсэхэ ... Энэ хүдэлмэриин ... дүнгүүдэй байһые ... гэжэ тэмдэглэхэ ... Биднэй зүблөөнэй ... бүхы юумэн маанадтай ба арадуудай ... харилсаанда туһа ... Зээмнай Европодохи ... байдалда, харилсаа ... мүн лэ нүлөөлхэ ...

«Дахин уулзатараа баяртай» гэжэ Танда биднэй хэлэһэндэл адли һайн мэдэрэлнүүдтэйгээр гэртээ ниидэжэ бусаха байхат гээд найданаб.

Бонндо сагаа ехэ ашатай туһатайгаар үнгэргөөбди, гүрэнүүдэйнгээ бүри һайн, бүри нягта харилсаа холбоотой байхын тула, манай арадуудай үгээ ойлголсохын тула, экономикын ба техникын талаар харилсаа холбоогоо улам үргэдхэхэ, түбхын түрүүн Европодо аюулгүй байдал хангаха, тиин бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал хангаха хэрэгтэ эдэ үдэрнүүд ашатай туһатай байгаа гэжэ тооложо шадаха байнабди.

Манайда ерэһэнэйтнай түлөө господин Генеральна секретарь, Танда баясхалан хүргэнэб, господин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, господин гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, таанарта баясхалан хүргэнэб. Үдэшэжэ ерэһэн правительствын бусад гэшүүд таанарта, танай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ баясхалан хүргэнэб. Энэ тайбан байхыетнай хүсэһэн, манай хамтын амгалан ерээдүйн байдал хүсэһэн үнэн зүрхэнэй хүсэлэнгүй дыемнай тогтоон абыт.

Замдаа золтой ябыт, хожом уулзатараа баяртай!

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев харюугай үгэ хэлэбэ.

Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...гэ г-н федеральна ... ...арууд, господинууд! ...Германиин Федеративна ...лика манай ерэлгэ ... дүүрэжэ байна. Энээ... ...лхон сэг соо үргэлжэл..., политическэ ехэ ... нэбтэрээнэй байгаа. ... ...нүүдтэ г-н федеральна канцлер Вилли Брандттай ... удаан, тодорхой, ... хамаг ехэ ... ...нүүдые үндэрөөр сэг... ...

...лхэй эдэ байха үеэр ... манай хөөрэлдөөн ... хэлэлсэн ... ...үзэлдэр канцлер ... биднэй гар табиһан, ...гэрээнүүдэй дүнгүүдэй түл... ...тын мэдүүлгэ — эдэ ... маанай хоёр ороной ... хоорондын харилсаа ... ...үргэлжэхэ замда...

хи горитой шэнэ алхамууд болоно. Эдээнһээ харахада, Москвада, Ореандада хараалһан зам, — эб найрамдалай, һайн харилсаанай, урдаа хүлгэһэн холбоотой зам бүхэлдөө барнимталжа байһыемнай харуулна.

Эндэ биднэй ерээд байһан үдэрнүүд хүдэлмэрээр дүүрэн байгаа. Энэмнай һайн зорилгонуудта, манай хоёр гүрэнэй арадуудай ашаһүрэнгэ, амгалан байдалай хэрэгтэ зорюулагдана гэһэн мэдэрэл биднэдэ, энэ хүдэлмэридэ хабаадагшадые зоригжуулаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ хүндэмүүшэ халуунаар угтаһанайнь, һайн харилсаа холбоо хангаһанайнь түлөө г-н федеральна канцлерта, Федеративна Республикын правительство болон хамта ерэһэн нүхэдэй үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэб. Тэрэшэлэн Бонн хотын хүн зоной анхаралтай һайнаар угтаһанайнь түлөө үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэб.

Г-н федеральна канцлер, дахин уулзатараа баяртай. Ауф видерзеен.

В. Брандт, Л. И. Брежнев гэгшэдэй хэлэһэн үгэнүүд ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан, альга ташалгануудаар угтагдаһан байна.

Л. И. Брежнев, В. Брандт хүндэлэлэй харуулай жагсаалай урдуур ябаба.

Советскэ Союзай ба ФРГ-гэй гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдөө.

Л. И. Брежнев федеральна канцлер В. Брандттай, үдэшэжэ ерэһэн бусад хүнүүдтэй халуунаар амаршалсан тарааба.

Самолёт Москва тээшэ шэглэн ниидээ.

«Советскэ Союзтай хани барисаа байгуулхые, Европодо амгалан байдал тогтоохые, оронойнгоо аша туһада бата бэхи эб найрамдалай түлөө» гэһэн уряа доро Бонндо олон хүнэй хабаадалгатай манифестаци болобо.

(Фототелеграфаар абтаһан зураг).

Үндэр тушаалта Вилли Брандтда, ФРГ-гэй Федеральна канцлерта

Бонн, Шаумбургын ордондо

Германиин Федеративна Республикын газар дайдаһаа холодохо зуураа, биднэнэй хүндэ ехэтэйгээр угтаһанай ба Советскэ Союзай арадуудта һайн һайхан мэдэрэлтэйгээр хандажа байһанайтнай түлөө Танда, господин федеральна канцлер, ФРГ-гэй правительстводо ба арадта үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэхэ дуратай байнаб.

Эдэ үдэрнүүдтэ биднэй сугтаа хэһэн хүдэлмэри манай оронуудай хоорондохи харилсаануудые хүгжөөхэ хэрэгтэ һайн аша туһатай байха бээ гэһэн этигэл найдабаритайгаар бусабаби.

Л. И. БРЕЖНЕВ.

«ИЛ-62 самолёдой борт, 1973 оной майн 22.

БЭШЭГҮҮДЭЙ, АМАРШАЛГАНУУДАЙ ТҮЛӨӨ БАЯСХАЛАН

БОНН. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев мордохынгоо урда ФРГ-гэй граждануудта хэблэлээр, радио болон телевидениеэр дамжуулан бэшэгтэйгээр хандаба. Тэрэ бэшэг доторнь иигэжэ тэмдэглэгдэнэ: Федеральна Республикада биднэй байха үеэр манай ороной нэрэ дээрэ һайн хүсэлэнгүүдые элирхэйлэн мэдүүлһэн олон тоото амаршалганууд элдэб янзын хэлбэриин бэшэгүүд эндэ бидэндэ ерээ. Тэрэшэлэн мүнөө болоно байһан ба ерээдүйн байдалда хабаатай хэрэг ушарнууд тушаа шэбшэһэн бододог амаршалгануудые бидэ зурагаануудта айлшалхые урихан олон урьял абааб. Тэрэшэлэн мүнөө болоно бидэнэй ба ерээдүйн байдалда хабаатай хэрэг ушарнууд тушаа шэбшэһэн бододог амаршалга, элдэб асуудалнуудаар узэлхэ хэдэ, хөөрэлдэхэ дурадхалан бэшэгүүдшэ танай ороной зарим граждануудһаа ороо.

«Элдэб городуудта, промышленна ба бусад предприятинуудта, хүдөө ажахын фирмэнүүдтэ, соёлой эмхи зургаануудта айлшалхые уриһан олон урьял абааб.

Бүхы бэшэгүүд болон уялалнуудта харюусаха арга боломжогүй байһан дээрэһээ, бидэндэ анхаралтайгаар хандаһан, манай орон тушаа хании ёһоной мэдэрэлтэй байһаа элирхэйлһэн ФРГ-гэй граждануудта, бүхы граждануудта хэблэлээр, радио ба телевидениеэр дамжуулан үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэхые хүсэжэ байнаб. Эдэндэ, мүн ФРГ-гэй бүхы арад зондо амгалан тайбан, энхэ түбшэн байдал хүсэнэб» — гэжэ Л. И. Брежнев бэшэһэн.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ АФГАНИСТАНДА АЙЛШАЛЬААР

КАБУЛ, майн 22. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный мүнөөдэр горо ... шадарай Карезомиртахи байрадань Афганистанай король Мухаммед Захир Шахтай, тэрэнэй хатан Умайратай уулзаба. Эндэ хани ёһоной хөөрэлдөөн болоо.

Мүн энэ үдэр Чехельсутунай ордон соо Н. В. Подгорный Афганистанда байдаг дипломатическа түлөөлэгшын толгойлогшонортой уулзаһан байна.

* * *

КАБУЛ, майн 22. (ТАСС). СССР-эй Афганистанда элшэн сайд А. М. Пузанов Афганистанай король Мухаммед Захир Шахай уряалаар албанай хэрэгээр хани ёһоной айлшалгаар эндэ ерээд байһан СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорныэ хүндэдэ мүнөөдэр уулзалга эмхидхэбэ.

Уулзалга дээрэ совет талаһаа Н. В. Подгорный, тэрэниие үдэшэжэ ошоһон хүнүүд, СССР-эй Афганистандахи посольствын хүдэлмэрилэгшэд, совет мэргэжэлтэд байлсаа. Афганистанай талаһаа маршал Шах Вали, Афганистанай премьер-министр ба гадаадын хэрэгүүдэй министр Муса Шафик, Афганистанай парламентын палатануудай түрүүлэгшэнэр Мухаммед Омар Вардак, Абдул Хади Дави, министрнүүд, афгано-совет хани барилсаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Мухаммед Асгар, гүрэнэй ниитын ба политическэ ажал ябуулагшад, Кабулда байдаг дипломатическа түлөөлэгшын толгойлогшонор байлсаа.

Уулзалга нүхэр ёһоной хани халуун оршон байдалда үнгэрөө.

СОВЕТ-АФГАН ХЭЛСЭЭНҮҮД

КАБУЛ, (ТАСС). Делькушын ордон соо СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный Афганистанай король Мухаммед Захир шах хоёрой хоорондо майн 22-то хэлсээн болобо.

Хани ёһоной үгээ ойлголсоһон оршон байдалда хоёр талын харилсаанудай ба уласхоорондын байдалай шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр тала хоорондын совет-афган харилсаанууд үндэр хэмжээндэ бэелүүлэгдэжэ байһан ушар сэдьхэлэй ханамжатай тэмдэглэгдээ, тэрэниие бүхы хэмжээгээр саг үргэлжэ хүгжөөхэ гэбэ.

байһаниие хоёр тала онсолон тодорхойлоо. Гадаадын политическэ асуудалнуудые хаража үзэлгын үедэ уласхоорондын байдал ба аюулгүй байдал, тусхайлбал, Азида, тэрэшэлэн дэлхэйн бусад районуудта саашадань гүрнэшүүлхэ асуудалнууд онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Энэ хэлсээндэ хабаадалсаа гэбэл:

Совет талаһаа — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо СССР-эй А. М. Клычев, гадаадын экономическа харилсаануудай талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй Комитедэй түрүүлэгшэ С. А. Скачков, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо С. П. Козырев, СССР-эй оборониин министрэй орлогшо Армиин генерал И. Г. Павловский, СССР-эй Афганистандахи элшэн сайд А. М. Пузанов, СССР-эй МИД-эй дундада зүүн зүгэй оронуудай талаар таһагые даагша В. И. Минин.

Афганистанай талаһаа: премьер-министр ба гадаадын хэрэгүүдэй министр Мухаммед Муса Шафик, королиин ордоной министр Али Мухаммед, национальна оборонын министр армиин генерал Хан Мухаммед, түсэблэлгын министр Абдул Вахед Сораби, ашагта малтамалай ба промышленностиин министр Г. Д. Азизи, хүдөө ажахын ба ирригациин министр Абдул Вакиль, Афганистанай СССР-тэхи элшэн сайд М. Ареф, МИД-эй ниитэ политическэ департаментын генеральна директор Абдул Вахед Карим болон бусад тушаалтад.

ЧССР-эй, ПНР-эй хүтэлбэрилэгшэдтэ Л. И. Брежневэй эльгээһэн телеграммануудууд

...Германиин Федеративна ...кынгаа Эхэ орондоо ...бааха зуураа, КПСС-... ...ль Л. И. Брежнев Чехословакиин Коммунис партиин Централна Комитедэй Генеральна секретарь Г. Гусак, ЧССР-эй президент Л. Свобода, ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал дээрэһээ телеграмма эльгээбэ. «Социалис Чехословакиин газар дээгүүр эхэ орондоо ниидэн бусажа ябаха зуураа, хүндэтэ нүхэд Таанадта, бүхы чехословак арадта аха дүүгэй коммунис амар мэндые хүргөөд, социализм ба амгалан байдалай хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ шэнэ ехэ амжалтануудые туйлахыетнай хүсэнэбди» гэжэ самолёт ... тэрэ телеграмма соо хэлэгдэнэ.

Нүхэр Л. И. Брежнев Польшын нэгэдэмэл Хүдэлмэришэнэй партиин Централна Комитедэй нэгэдэхи секретарь Э. Геректа, ПНР-эй гүрэнэй Соведэй түрүүлэгшэ Г. Яблоньскодо, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ П. Ярошевичтэ телеграмма эльгээжэ, социализм Польшын хүтэлбэрилэгшэд болон бүхы эрхэтэдтэ аха дүүгэй амаршалга хүргөөд, һайн һайханиие хүсэбэ. Дэлхэй дээрэ коммунизмын үзэл суртал, эб найрамдалай илан мандахын аша туһада СССР ба Польшын Арадай Республика хоёрой хоорондо аха дүү харилсаа холбооной улам бэхижэхэ байһанда Л. И. Брежнев этигэл найдабаряа мэдүүлээ.

Нүхэр Л. И. БРЕЖНЕВ Москвада бусажа ерэбэ

...ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежнев ... Федеральна канцлер В. Брандтын уряалаар ... ошоһоноо ... Федеративна Республикада майн 22-то ... бусажа ерэ... Нүхэр ... КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн ... Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Граждан авиациин министр Б. П. Бугаев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшад А. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай Генеральна директор Л. М. Замятин, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын хэрэгүүдэй талаар таһагые даагшын орлогшо В. В. Загладин бусажа ерээ.

СССР-эй гүрэнэй тугуудаар хиидхэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ нүхэр Л. И. Брежневые нүхэд Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн П. А. Абрасимов, В. В. Кузнецов, Н. М. Пегов, К. В. Русаков, Г. Э. Цуканов, К. У. Черненко, Н. А. Щелоков, КПСС-эй Централна ревизионно комиссиин гэшүүд О. Б. Рахманин, Г. К. Цинев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша В. А. Голиков, КПСС-эй ЦК-гай хүдэлмэри эрхилэгшын нэгэдэхи орлогшо М. И. Кувшинов угтаһан байна.

ФРГ-гэй хэрэгүүдэй талаар СССР-тэхи сааг зуурын этигэмжэтэ К. Людерс гэгшэ угтагшадай дунда байлсаба.

(ТАСС).

Н. В. ПОДГОРНЫН ХҮНДЭДЭ САЙЛАЛГА БОЛОБО

КАБУЛ, (ТАСС). Афганистанай премьер-министр ба гадаадын хэрэгүүдэй министр Мухаммед Муса Шафик СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорныэ хүндэдэ майн 22-то сайлалга хэбэ.

Сайлалга дээрэ нүхэр Н. В. Подгорные үдэшэжэ ошоһон хүнүүд, совет тушаалта хүнүүд байлсаба.

Афганистанай талаһаа парламентын палатануудай түрүүлэгшэнэр, министрнүүд болон парламентын депутадууд байлсаба.

М. М. Шафик, Н. В. Подгорный хани ёһоной үгэнүүдые хэлэжэ, хундагануудые үргөө.

МЭДЭЭСЭЛ

Ондоо хүдэлмэридэ ороһонтойнь дашарамдуулан, нүхэр Болдырев Петр Григорьевичые РСФСР-эй оломдолой ажахын министрэй тушаалһаа РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум сүлөөлөө.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР А. Г. СЕРКИНИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын автомобилиин транспортын предприятинуудта олон жэлэй турша һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө Улаан-Үдын ажалшадай депутадуудай городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй коммунальна ажахы управлениин автотранспортна тусхай ажахын начальник нүхэр Серкин Аркадий Георгиевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной майн 23.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй Германиин Федеративна Республикада хэлсээ хэһэн тухай

ХАМТЫН МЭДҮҮЛГЭ

Германиин Федеративна Республикын федеральна канцлер В. Брандтын уряалаар Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь, Совет Социалис Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежнев 1973 оной майн 18-һаа 22 хүрэтэр Германиин Федеративна Республикада албан хэрэгээр байба.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарие КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Гражданска авиацийн министр Б. П. Бугаев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшанар А. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай генеральна директор Л. М. Замятин, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын таһагые даагшын орлогшо В. В. Загладин гэгшэд үдэшэһэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев Германиин Федеративна Республикын президент д-р Г. Хайнемантай уулзаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев ФРГ-гэй федеральна канцлер В. Брандт хоёрой хоорондо хэдэ хэдэн хөөрэлдөөнүүд болоо, тэрэ тоодо КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, федеральна канцлерай орлогшо, Гадаадын хэрэгүүдэй федеральна министр В. Шеель гэгшэд хабаадалсаа.

Энэ айлшалалгын үедэ болоһон уулзалгануудта:

Совет Социалис Республикануудай Союзай зүгһөө — Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Гражданска авиацийн министр Б. П. Бугаев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшанар А. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай генеральна директор Л. М. Замятин, ФРГ-дэ байдаг СССР-эй элшэн сайд В. М. Фалин, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын таһагые даагшын орлогшо В. В. Загладин, СССР-эй МИД-эй коллегиин гэшүүн А. П. Бондаренко гэгшэд мүн лэ хабаадалсаа;

Германиин Федеративна Республикын зүгһөө — Экономикын федеральна министр д-р Г. Фридерихс, транспортын федеральна министр д-р Л. Лауритцен, онсо даалгабариин талаар федеральна министр Э. Бар, ФРГ-гэй МИД-эй статс-секретарь П. Франк, федеральна правительствын хэблэлэй ба мэдээсэлэй албан зургаание хүтэлбэрилэгшэ фон Вехмар, СССР-тэ байдаг ФРГ-гэй элшэн сайд д-р У. Зам, ФРГ-гэй МИД-эй министериаль-директор Г. Ван-Вель, ФРГ-гэй МИД-эй министериаль-директор П. Гермес гэгшэд мүн лэ хабаадалсаа.

Эндэ байха үедэ хоёр талын харилсаануудые улам саашадань үргэдхэхэ, гүнзэгырүүлхэ хэрэгтэ туһалха үүргэтэй иимэ хэлсээнүүдтэ гар табигдаа гэбэл:

— экономическа, промышленна ба техническэ харилсаа холбоо хүгжөөхэ тухай хэлсээн;

— соёлой харилсаа холбоон тухай хэлсээн;

— агаарай зам харилсаан тухай 1971 оной ноябриин 11-дэ баталагдаһан хэлсээндэ хабсаргагдаха нэмэлтэ протокол.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, федеральна канцлер Совет Социалис Республикануудай Союзай болон Германиин Федеративна Республикын хоорондохи харилсаануудай гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ. Тэрэшэлэн уласхоорондын шиидхэгдээгүй тон шухала асуудалнуудта, нэн түрүүн Европодо, мүн бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха ерээдүйн зорилгонуудта ехэ анхарал хандуулагдаа. Эдэ хөөрэлдөөнүүд нюуса далдагүй, таатай зохид оршон байдалда, бэе бэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө. Энэ хадаа хоёр ороной хоорондо тогтоогдоһон харилсаануудай шанар шэнжэтэй тааралдана.

1970 оной августын 12-то баталагдаһан договорые Совет Социалис Республикануудай Союзай ба Германиин Федеративна Республикын хоорондо тогтоогдоһон харилсаануудтахи, мүн бүхыдөө Европын хүгжэлтэдэхи түүхэтэ шата мүн гэжэ хоёр тала тоолоно. Үнгэрһэн сагай хүшэр хүндэ байдалые дабан гарахын тулада, хоёр ороной хоорондохи харилсаануудые шэнэдхэн хубилгахын, һайжаруулхын тулада энэ договор найдамтай үндэһэ һуури мүн болоно гэжэ тэдэнэр нэгэн һаналтайгаар тэмдэглэнэ. Энэ договорто гар табиһанһаа хойшо үнгэрһэн богонихон болзорой турша соо харилсаа холбооной олохон һалбари һалаануудта эли бодо үрэ дүнгүүд туйлагдаа.

Ажабайдалай хүгжэлтын ёһоор энэ договорто нэмэлтэнүүдые оруулжа байха, тэрээнһээ уламжалан, Советскэ Союз болон Германиин Федеративна Республикын хоорондохи харилсаануудые улам һайжаруулхын, хүгжөөхын тулада хэлбэришэтүйгөөр хүдэлхэ гэжэ эрид шиидэнги байһанаа хоёр тала элирхэйлэн мэдүүлээ. Энэ талаар хэгдэдэг хамтын хүсэлэл оролдолгоёо хоёр тала саашадаашье үргэлжэлүүлхэ, энэ хүсэлэл оролдолго тэдэнэй хоорондоо бэе бэеэ ойлголсохо, бэе бэедээ найдаха эрхэ байдал байгуулна. Энэ талаар хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай хоорондо уулзалгануудые хэхэ, һанамжаяа халан абалсаха гээшэ онсо үүргэ дүүргэнэ. Иимэ уулзалгануудые ерээдүйдэшье сагта үнгэргэжэ байха гэжэ хэлсэгдээ.

Тэрэшэлэн бусадшье тушаалтадай хоорондоо һанамжаяа халан абалсадаг, зүбшэлсэдэг гурим хоёр гүрэнэй хоорондохи харилсаа холбооной саг үргэлжын хубинь болонхой гэжэ хангалтатайгаар тэмдэглэгдэһэн байна. Энэ гурим туһатай байһанаа батадхан харуулаа. Энэ гурим саашадаа үргэлжэлүүлэгдэхэ, үргэдхэгдэхэ юм. Хоёр талые һонирхуулжа байгаа уласхоорондын асуудалнуудшье, мүн хоёр талын харилсаануудай асуудалнуудшье зүбшэлдөөнэй зүблэхэ зүйл болохо байна.

1970 оной августын 12-то договор баталһан сагһаа хойшо Советскэ Союз болон Германиин Федеративна Республика хоёрой хоорондо хэгдэдэг худалдаа наймаан нилээд ехэ болоо гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, федеральна канцлер хангалтатайгаар тэмдэглээ. Худалдаа наймаан ба экономическа харилсаа холбоон тухай хэлсээн, тэрэшэлэн агаарай зам харилсаан тухай хэлсээн баталагдаа. Промышленностиин талаар хоёр талын организацинууд ба фирмэнүүдэй хоорондохи холбоо барисаан нилээд һайжараа. Эрдэм-техникын харилсаан улам үргэдэнэ. Эрдэм, техникын талаар харилсаа холбоон тухай хэдэ хэдэн хэлсээнүүдтэ гар табигдаа. Гамбург ба Ленинградта генеральна консульствонууд нээгдэһэн байгаа.

Экономическа ба промышленна холбоо барисаанай хүгжэлтэ хоёр ороной ябуулдаг политикын шухала зорилго мүн болоно гэжэ хэлсээнүүдэй үедэ батадхан гэршэлэгдээ. Яахадааб гэхэдэ, иимэ хүгжэлтэ хадаа арадуудта ехэ аша туһа хүргэнэ, эб найрамдалай найдамтай материальна үндэһэ һуури байгуулна. Гэхэ зуура, экономическа, эрдэм-техникын харилсаа холбооной талаар СССР-эй ба ФРГ-гэй комиссиин арга боломжонуудые эдэбхитэйгээр хэрэглэхын тула бэлэн байһанаа мүн лэ элирхэйлэн мэдүүлээ.

Өөһэдынгөө харилсаануудые үргэдхэхэ, энэ айлшалалгын үедэ баталагдаһан хэлсээнүүдтэ нэмэлтэ болгон, шэнэ хэлсээнүүдые баталха, тусхайлбал, эрдэм-техникын харилсаа холбоон тухай, автомобильна зам харилсаан тухай, далайнуудаар тамаралга тухай, оршон тойронхи байгаалиин талаар харилсаха тухай, тэрэшэлэн бусад асуудалнуудаар хэлсээнүүдые баталха байһанаа хоёр тала элирхэйлэн мэдүүлээ. 1974 ондо выставкэнүүдээрээ халан абалсалга болохо. Эдэ выставкэнүүд арадай ажахын ба соёлой талаар хоёр ороной амжаһан туйлалтануудые харуулжа үгэхэ үүргэтэй.

Мүнөө үедэ хэдэ хэдэн томо промышленна проектнүүд тушаа, тэрэ тоодо Германиин Федеративна Республикын фирмэнүүдэй хабаадалгатайгаар Советскэ Союзда түмэрые сэхэ һэргээн үйлэдбэрилхэ металлургическа комбинат бариха проект тушаа хэгдэжэ байгаа хэлсээнүүдые КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, федеральна канцлер амаршалаа.

Түрүү шэнжын технологи зохёохо, үйлэдбэриин шэнэ предприятинуудые байгуулха, тодорхойлбол, станок бүтээхэ, прибор бүтээхэ, СССР-эй газар дээрэ двигательнүүдые үйлэдбэрилхэ талаар тогтоогдохо харилсаа холбоое урмашуулха гэжэ хэлсэгдээ.

Химиин промышленностиин талаар харилсаа холбоогоо улам саашадань хүгжөөхэ, амгалан зорилгоор атомай элшэ хүсые хэрэглэхэ, электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ, СССР-эй газар дээрэ ашагта малтамалнуудай хэбтэшэнүүдые хамтааран ашаглаха гэжэ хоёр ороной хүсэжэ байһаниинь эли бодо юм. Федеральна правительство Советскэ Союзһаа нефть ехээр абадаг болохо байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Туйлагдаһан гол шухала хэлсээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ али болохо бүхы туһа хүргэнөөр бэлэн байһанаа хоёр тала элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Хоёр гүрэнэй хоорондохи харилсаануудта эхилһэн шэнэ шата хадаа мүн лэ ондоошье һалбаринуудай талаар холбоо барисаагаа һайжаруулхын, эдэбхижүүлхын тулада арга боломжо нээжэ үгэнэ гээд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, федеральна канцлер тоолоно. Хоёр тала парламентаринуудай хоорондохи холбоо барисаа үргэдхэхэ, соёлой, һуралсалай, спортын, аяншалалгын талаар харилсаае хүгжөөхэ, профсоюзай, залуушуулай болон бусад организацинуудай хоорондохи барисаае, тэрэшэлэн хоёр гүрэнэй эрхэтэдэй хоорондохи харилсаае урмашуулха, оюун сэдьхэлэй шэнжэтэй асуудалнуудые гуримшуулха хэрэгтэ туһа хүргэхэ байна. Советскэ Союзай ба Германиин Федеративна Республикын городуудай хоорондо холбоо барисаа тогтоолгын аша туһатай байхань тэмдэглэгдээ. Хамтынгү, али тус тус бүриин харилсаануудые, холбоо барисаае хүгжөөлгэ хадаа бэе бэедээ улам ехээр этигэхэ, бэе бэеэ ойлгохо, хүнүүдэй өөһэд хоорондоо оюун сэдьхэлэйнгээ талаар баяжаха, эб найрамдал болон һайн хүршэнэрэй ёһо заншал бэхижүүлхэ хэрэгтэ алба хэхэ үүргэтэй.

Олон талын, мүн хоёр талын үндэһэ һуури дээрэ элүүрые хамгаалгын талаар харилсаа холбоогоо һайжаруулхын тулада, нэн түрүүн хүсэлэл оролдолгоёо нэгэдүүлһэнэй ашаар рак болон зүрхэ-һудаһанай үбшэнүүдые эмшэлхэ арга метод зохёохо талаар шухала алхамуудые хээ һаа, һайн байгаа гэжэ мэдэрэгдээ.

1971 оной сентябрьда тэдэнэй һүүлшын уулзалгын үнгэрһэн сагһаа хойшо Европодохи түгшүүрилтэ байдал һулаоуулха хэрэгтэ саашанхи нилээд ехэ дэбжэлтэ туйлагдаа гэжэ уласхоорондын асуудалнуудые хаража үзэхэдөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, федеральна канцлер хангалтатайгаар тэмдэглээ. Иимэ һайн хүгжэлтэдэ Совет Социалис Республикануудай Союзай, Польшын Арадай Республикын ба Германиин Демократическа Республикын Германиин Федеративна Республикатай баталһан договорнууд, мүн 1971 оной сентябриин 3-да баталагдаһан дүрбэн талын хэлсээн туһа хүргөө, энэ хэлсээн болон договорнууд Европодохи бодото байдалһаа уламжалан гараһан, амгалан хүгжэлтые хангаха хэрэгтэ зорюулагдаһан байна ха юм.

Европодохи түгшүүрилтэй байдал һулаоуулхын тулада Германиин Федеративна Республикын ба Германиин Демократическа Республикын хоорондо баталагдаһан харилсаануудай үндэһэ һуури тухай договорой удха шанарые Л. И. Брежнев, В. Брандт, онсолон тэмдэглээ. Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида хоёр герман гүрэнүүдэй орохоёо байһые тэдэнэр амаршалһан байна.

1971 оной сентябриин 3-да баталагдаһан дүрбэн талын хэлсээндэ хабаатай асуудалнуудаар һанамжануудаа дэлгэрэнгыгээр халан абалсаһан байна. Энэ хэлсээе нарин нягтаар сахижа, бүримүһэн бэелүүлээд байхадаа Европын тэг дундахи байдалые батаар һулаоуулха, тус тус гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые һайжаруулха, тодорхойлбол, Советскэ Союз ба Германиин Федеративна Республика хоёрой хоорондохи харилсаануудые һайжаруулха горитой ехэ эрхэ нүхэсэл мүн болоно гэжэ Л. И. Брежнев, В. Брандт нэгэн һаналтай байба.

Хоёр гүрэнүүдтэ таарамжатай зохид үндэһэ һуури дээрэ хоёр талын харилсаануудые гуримшуулха тухай ЧССР-эй правительствотай федеральна правительствын хэжэ байһан хэлсээнүүд тухай, энээнтэй дашарамдуулан, Мюнхенэй хэлсээн тухай асуудалые эсэслэн шиидхэхэ тушаа федеральна правительствын гаргадаг хүсэлэл оролдолго тухай федеральна канцлер мэдээсээ. ФРГ-гэй правительствын ба ЧССР-эй правительствын хоорондо хэгдэдэг хэлсээнүүдэй амжалтатайгаар дүүрэхэ ушар Европодохи түгшүүрилтэй байдалые улам саашадань һулаоуулха хэрэгтэ ехэ удха шанартай байхэ һэн гэжэ Л. И. Брежнев В. Брандт хоёр нэгэн һаналтай байба. Европын зүүн зүгтэ оршодог дипломатическа харилсаа тогтоогоогүй гүрэнүүдтэй иимэ харилсаа федеративна правительствын байгуулхаар бэлэн байһые федеральна канцлер мүн лэ онсолон тэмдэглээ.

Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной талаар бүхы Европын зүблөө бэлдэлгэтэй, үнгэргэлгэтэй холбоотой асуудалнууд дэлгэрэнгыгээр зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ зүблөөн мүнөө Европодохи политикын түрүүшын зэргэдэ гараад байна. Хельсинкидэ боложо байгаа бэлэдхэлэй олон талын зүбшэлдөөнүүд һаяар дүүрэхэ байна. Энэ зүблөөн һаяын сагта зарлагдаха байха. Энэ хэмжээ ябуулгын уласхоорондын удха шанарта хүрэмөөр хэмжээндэ үнгэргэгдэхэ байһанда этигэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ. Европодо эб найрамдалай, аюулгүй байдалай болон харилсаа холбооной бата бэхи үндэһэ һуури байгуулха зорилгоор энэ зүблөөнэй амжалта туйлаха хэрэгтэ туһа хүргэхөөр хоёр тала хүсэд шиидэнги байна.

Түбэй Европодо зэбсэгтэ хүсэнүүд болон буу зэбсэгүүдые алишье талаһаа хорохо асуудалнуудаар һанамжануудаа халан абалсаһан байна. Хабаадалсадаг гүрэнүүдэй аюулгүй байдалда хохидол хүргэхэгүй гэһэн гол ёһондо таарамаар зүбшөөлсэһэн гуримшуулганууд хадаа Европодо эб найрамдал бэхижүүлхэ үг зорилгодо тааараха һэн гэжэ хоёр тала нэгэн һаналтай байгаа. Олон талын хэлсээнүүд дээрэ эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдээ, бүхы хабаадагшадта таарамаар хандаха ябадал зүбшэлсэхэдэнь туһа хүргэхөөр бэлэн байһанаа тэдэнэр мэдүүлээ. Иимэ хэлсээнүүдые бэлдэхэ талаар Венэдэ боложо байгаа олон талын зүбшэлдөөнүүдые хоёр тала амаршалаад, эдэ зүбшэлдөөнүүд һаяын сагта амжалтатайгаар дүүрэхэ байха гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Ядерна буу зэбсэг дэлгэрүүлхэгүй тухай 1968 оной июлиин 1-дэ баталагдаһан договорто олонхи гүрэнүүд гараа табяа, эсэслэн баталаа гэжэ хангалтатайгаар тэмдэглэгдээ. Евратом Магатэ хоёрой хоорондо энэ оной апрелиин 5-да баталагдаһан хэлсээе анхаралдаа абаха зуураа, федеральна правительство энэ договор[...] ли гаргадаг организацинуудай [...] ламжада оруулха юм. Энэ [...] говорые бодотоор бэелү[...] гээшэ буу зэбсэг х[...] зам дээрэ хэгдэһэн [...] болохо, мүн ядерна д[...] аюулые бага болгохо, [...] хоорондын аюулгүй б[...] улам саашадань бэхиж[...] хэрэгтэ туһа болохо гэж[...] ёр тала тоолоно.

Вьетнамдахи дай бол[...] ха, амгалан байдал тог[...] тухай 1973 оной янв[...] 27-до Парижда гар таб[...] һан хэлсээе Л. И. Бре[...] В. Брандт амаршалһа[...] на. Энэ хэлсээн улас[...] дын бүхы оршон бай[...] элүүржүүлхэ хэрэгтэ [...] лагдаһан шухала хүби[...] лоо һэн. Энэ документ[...] раа табиһан бүхы тала[...] Парижда баталагдаһа[...] сэээ сахиха гээшэ бүх[...] дэлхэйн энэ хубида ба[...] хи эб найрамдал ханга[...] халын шухала эрхэ н[...] мүн болоно гэжэ тоол[...]

Дүтын Зүүн зүгтэхи [...] тай түгшүүрилтэ байд[...] рэл хэбээрээ гэжэ хоё[...] һанаа зобонгёор тэмд[...] ООН-ой Аюулгүйн Со[...] 1967 оной ноябриин [...] абаһан шиидхэбэрит[...] хилдуулан, энээнтэй х[...] той асуудалнуудые ши[...] хэрэгэй шухала байһые [...] лон тэмдэглээ. Дүтын [...] зүгтэ үнэн зүб, бата б[...] найрамдал туйлаха [...] зорюулагдаһан бүхы [...] оролдолгые дэмжэхэ [...] наа тэдэнэр мэдүүлээ.

Эндэ болоһон хөөр[...] нүүд хоёр гүрэнэй тог[...] харилсаа холбооe улам [...] шадань үргэдхэлгэдэ [...] хүргөө, мүн хоёр гүрэн[...] туһада Совет[...] Союз ба Гер[...] нийн Федеративна Рес[...] кын хоорондо экономи[...] политическэ, эрдэм-те[...] ба соёлой талаар холб[...] рисаагаа ерээдүйн саг[...] ри эдэбхитэйгээр хүт[...] зам нээгээ гэжэ КПС[...] ЦК-гай Генеральна с[...] тарь, Федеральна кан[...] нэгэн һаналтай байба.[...] лагдаһан үрэ дүнгүүд [...] ерээдүй тээшээ бата на[...] тайгаар шэртэн хараха[...] һэ баримта хоёр оро[...] олгоно.

Германиин Феде[...] Республикада байха [...] тэрэниие хүндэтэйгөөр [...] һанайнь түлөө Л. И. [...] нев баяр баясхалан [...] Албанай хэрэгээр Со[...] Союзда ерэхыень Фе[...] на президент д-р Г. [...] манда, Федеральна ка[...] В. Брандтда уряалнууд[...] жуулан үгтэһэн байһ[...] уряалнууд хүндэтэйгө[...] лөөн абтаа.

Кенигсвинтер-Петер[...] 1973 оной майн 21.

Л. И. БРЕЖНЕВ *В. БРАНДТ*

ХАМТЫН МЭДҮҮЛГЭДЭ ГАР ТАБИГДАБА

БОНН. (ТАСС-ай тусхай корр.). Германиин Федеративна Республикада КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй ошоһон тухай хамтын мэдүүлгэдэ Петерсбергдэ баярай оршон байдалда майн 21-дэ гар табигдаба.

Энэ мэдүүлгэдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежнев, ФРГ-гэй Федеральна канцлер В. Брандт гараа табиба.

ФРГ-дэ ошоходонь Л. И. Брежневые үдэшэжэ ябаһан совет албан тушаалта хүнүүд, Дортмундда болоһон «Советскэ Союзай үдэрнүүдтэ» хабаадалсаһан совет делегациин гэшүүд гар табилгын үедэ байлсаба.

ФРГ-гэй зүгһөө ФРГ-гэй правительствын гэшүүд, статс-секретарьнууд, бундестагай депутадууд, албан тушаалта бусад хүнүүд байлсаа.

ХҮРШЭ ЁҺОНОЙ, ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОЛГЫН ОРШОН БАЙДАЛ[...]

КАБУЛ. (ТАСС). Афганистанай король Мухаммед Захир Шах, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын хүндэлэлдэ майн 21-нэй үдэр Делькушай ордон соо обед эмхидхээ.

Н. В. Подгорные үдэшэжэ ерэлсэһэн хүнүүд, Афганистандахи СССР-эй посольствын хүдэлмэрилэгшэд совет талаһаа обедтэ байлсаа.

Уг залгамжалагша принцнүүд Ахмед Шах, Шах Мах муд, маршал Шах Вали, Премьер-Министр ба гадаадын хэрэгүүдэй министр Муса Шафик, королиин ордоной министр Али Мухаммед, парламентын палатануудай түрүүлэгшэнэр Мухаммед Омар Вардаг, Абдул Хади Дави, министрнүүд болон бусад тушаалтад афган талаһаа обедтэ байба.

Король Мухаммед Захир Шах, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный обедэй үедэ үгэнүүдые хэлээ.

Мухаммед Захир Шахай хэлэһэн үгэһөө

Та дээдэ зэргэтэн!

Бидэнэртэй хани барисаатай, хүршэ гүрэнэй дээдэ тушаалта түлөөлэгшэ Танай манай орондо, энэ уулзалгаар хабаадалсажа байһандатнай, өөрынгөө зүгһөө, афган арадай үмэнэһөө амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Манай ниислэл хотодо, манай Эхэ орондо ерээд байһандатнай ороноймнай арад, правительство ехэ баяр баясхалантай байна.

Энэ гүнзэгы сэдьхэлэй мэдэрэл манай арадуудай хоорондохи ехэ хани барисаанда, һайн харилсаа холбоондо үндэһэлнэ.

50 жэлэй турша соо хүгжэн бэхижэжэ байгаа харилсаанай үнэн зүрхэнэй гүнзэгы мэдэрэл социально-политическэ ондо ондоо байгуулалтатай арадуудай амгалан ёһоор ажаһуулгын, хани барисаанай толотомо гэршэ болоно.

Энэ хани барисаа, манай орондо Советскэ Союзай үзүүлдэг технико-экономическа туһаламжые Афганистанай арад үндэрөөр сэгнэдэг юм гэжэ Танине үшөө дахин найдуулхые хүсэнэб.

Советскэ Союз иимэ аша үрэ ехэтэй политика бэелүүлхэдээ, гүрэнүүдэй хоорондохи һайн харилсаа холбоо бэхижүүлхэ ёһо гурим баримталжа, элирхэйлэн харуулхаһаа гадна, хани барисаата ба хүгжэжэ байгаа оронуудай дэбжэлтын хэдэгтэ сэгнэшэгүй туһа нэмэри хэһэнээ бодотоор гэршэлһэн.

Энэ замдаа Советскэ Союзай арадуудай үдэр бүри туйлаһан амжалтануудаар Афганистан омогорхон баясана.

Урда тээньшье, мүн һүүлдэньшье танай үзэсхэлэн һайхан орондо ошожо ерэхэдээ, миниин, миниин хатанай зүрхэ сэдьхэлдэ һайн һайхан бодол хэтэдээ үлэнхэй.

Совет арадай хани халуун угталга бидэнэй ухаан бодолдо бүхөөр хадуугдаа.

Энээнэй урда тээ ошоходоо, Тантай, г-н Брежневтэй, г-н Косыгинтай уулзажа хөөрэлдэхэ үедөө, мүнөөдэрэйхидэл адли, һанамжануудаа хэлсэжэ, уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ үгэеэ хүсэд ойлголсожо, хараа бодолнай дүтэрхы байгаа һэн.

Манай гүрэнүүдэй хоорондоо үгэеэ ойлголсодог байһаниинь, уласхоорондын байдалай зарим шухала асуудалнуудаар нэгэн адли һаналтай байһаниинь бидэндэ аятай байна.

Ямаршье бүлэглэлдэ хабаадахагүй политика Афганистан эдэбхитэйгээр бэелүүлхэдээ, уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хамааралсахагүй хараа шэглэл баримталга ехэ удха шанартай гэжэ тоолоно.

Эгээл иимэһээ ямаршье бүлэглэлдэ хабаададаггүй оронуудай правительствануудай, гүрэнүүдэй толгойлогшонорой энэ жэлэй намар Алжирта зарлагдаха конференциие Афганистан ехэ һонирхолтойгоор угтажа байна.

Дээрэ дурсагдаһан политика бэелүүлжэ, адли тэгшэ эрхэтэй, нэгэ нэгэнэйнгээ хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй ёһо гуримуудые сахижа, дэлхэйн гүрэнүүдэй хоорондохи хани барисаа, харилсаа холбоо байгуулга Афганистанай гадаадын политикын үндэһэ һуури болоно.

В. И. Ленинэй үндэһэ һуурииень табиһан манай хүршэ, хани барисаата гүрэн түрүүшынгээ үдэрһөө хойшо манай оронуудай хоорондо, тус районда эб найдамдал бэхижүүлхын аша туһада энэ политика бэелүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулжа байһаниинь бидэндэ таатай һайн.

Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудтай дашарамдуулан, Дүтын Зүүн зүгэй асуудал үнэн зүбөөр шиидхэлгэ Палестинэдэ манай араб аха дүүнэртэ бүхы эрхэнүүдые олголгодо, Израилиин булимтаран эзэмдэһэн нютагуудые, Египедтэ, Сиридэ, Иорданида бусаан үгэлгэдэ үндэһэлхэ ёһотой.

Бии байгаа арга нүхэсэлнүүдые мэдэрэлгэ, Пакистанай пленда абтаһан сэрэгшэдые сүлөөлэлгэ дэлхэйн энэ районоохи Пакистанай, Индиин, Бангладешэй харилсаа политическэ ёһоор заһаруулха шухала эрхэ байдал болоно.

Энэ түбидэ бата эб найрамдал хангаха зорилготойгоор Европын гүрэнүүдэй үгэеэ хүсэд ойлголсолгые туйлаха замда Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэдтэй саг үргэлжын хүсэлэл оролдолгонууд манай хүршэ орон — Советскэ Союзай эб найрамдалта политикада дэлхэйн олон гүрэнүүдэй анхарал хандуулһан байна.

Советскэ Союзай туйлаһан амжалтанууд, эб найрамдалай аша туһада Вьетнамда, Индохитадай оронуудта туйлагдаһан дүнгүүд уласхоорондын асуудалнуудые амгалан ёһоор шиидхэжэ болоно гэжэ бидэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ этигэл найдабари түрүүлнэ. Манай уряалые хүлеэн абажа, Афганистанда ерэһэнэйтнай түлөө, энэ хани барисаата уулзалга дээрэ хабаадалсажа байһанайтнай түлөө Танда баяр хүргөөд, манай орондо урагшатай һайн ябахые Танда, тантай суг ябаһан хүнүүдтэ хүсэхыем зүбшөөгыт.

Н. В. Подгорнын, Л. И. Брежневэй, А. Н. Косыгинай ба совет бусад хүтэлбэрилэгшэдэй элүүр энхын, зол жаргалай түлөө, совет ба афган арадуудай хоорондохи хани барисаа, харилсаа холбоо саашадань бэхижүүлхын түлөө, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохын түлөө Афганистанай король үгынгөө түгэсхэлдэ хундага үргэбэ.

Удаа тээнь Н. В. Подгорный үгэ хэлэбэ.

Н. В. Подгорнын хэлэһэн үгэһөө

Та дээдэ зэргэтэн! Хүндэтэ господинууд! Нүхэдүүд!

Хани халуунаар, хүндэмүүшээр угтаһанай түлөө, манай Эхэ орон — Совет Социалис Республиканудай Союз тухай, совет арад тухай хэлэгдэһэн һайн үгэнүүдэй түлөө гүнзэгы баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт, Та дээдэ зэргэтэн!

Мүнөө би хоёрдохёо Афганистан ерэбэб. Танай орондо энэнэй урда тээ ерэһэнэй эгээн аятай һайн һанамжанууд манда үлэнхэй. Эндэ, Кабулда, мүн манайда, Москвада, совет болон афган хүтэлбэрилэгшэдэй хэһэн уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүд хоёр талын холбоондо хабаатай олон асуудалнуудые, уласхоорондын асуудалнуудые бүтэмжэтэйгөөр, үгэеэ хүсэд ойлголсолгын үндэһөөр зүбшэлхэ арга боломжо олгоно. Мүнөөнэйшье хөөрэлдөөнүүд совет-афган харилсаае саашадань бэхижүүлгын хэрэгтэ һайнаар нүлөөлхэ гээд найданабди.

Агуу Ленинэй, бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмсэлэй үеын афган ажал ябуулагшадай үндэһэ һуури табиһан хани барисаан, манай оронуудай хани барисаан — манай арадуудай ехэ туйлалта мүн. Тэгшэ эрхэтэй байлгын, харилсан хүндэлэлсэлгын, орон бүриингөө дотоодын хэрэгүүдтэ хамаарахагүй ёһо гурим баримталдаг совет-афган харилсаа холбооной хэм зэргэ, удха шэнжээр сэдьхэлээ хананхай байһанаа мүнөө баһал хүсэд үндэһэ баримтатайгаар элирхэйлэн мэдүүлжэ шадаха байнабди. Энэ харилсаа холбоон политическэ, худалдаа наймаанай-экономическа, научно-техническэ, соёлой ба бусад һалбаринуудта амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ. СССР Афганистан хоёрой хоорондын харилсаан хадаа нийтын ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор харилсан оршолгын жэшээ болоно.

Амгалан байдал сахиха ба бэхижүүлхэ, эзэрхэг түримхэй, дарлалта мүлжэлгын империалис политикада эсэргүүсэн тэмсэхэ гэдэг Советскэ Союзай ба Афганистанай арадуудай хүсэл эрмэлзэл, уласхоорондын шанга асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ гэжэ хоёр талаһаа эрмэлзэдэг ушар гадаадын политикын талаар манай оронуудай хоорондо харилсаа холбоо байгуулхын тула шухала аятай арга нүхэсэлнүүдые хангана.

Һүүлэй үедэ дэлхэйн оршон байдалда эли бодо ойшоомоор хубилалтануудай боложо байһаниинь арсашагүй. Дэлхэйдэхи политическэ оршон байдал зөөлэрүүлхэ хараа шэглэл дэлгэржэ байнхай. «Хүйтэн дайнай» үеые дабаад, шахардуу байдал һулаоуулан зайсуулха ябуулганууд хэгдэнэ. Амгалан ёһоор харилсан оршолгын гол ёһонууд социальна ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй харилсаанай нормо болон улам үргэнөөр мэдэрэгдэжэ байна.

Мүнөөнэй уласхоорондын харилсаа заһаруулха ябуулгада эршэмтэйгээр туһалалга, дэлхэй дээрэ боложо байһан таарамжатай хубилалтануудые бэхижүүлгэ ба хүгжөөлгэ — бүхы арадуудта, эб эетэй байхые хүсэдэг бүхы гүрэнүүдтэ хабаатай тон шухала зорилго болоно. Советскэ Союз КПСС-эй XXIV съезд дээрэ баталагдаһан эб найрамдалай программа бэелүүлэн, бүхы түбинүүдтэхи арадуудай амгалан байдалай, хани барисаанай илан мандахын тула эдэбхитэй, сэхэ шууд ябуулга хэнэ. КПСС-эй ЦК-гай һаяхан болоһон Пленум уласхоорондын оршон байдалдахи хубилалтануудые саашадань үргэлжэлүүлхэ ябадал туйлаха шухала гэжэ түсхайлан тэмдэглээ.

Азидахи оршон байдал һайжаруулха ехэ, ехэ асуудалнууд мүнөө сагай дэлхэйн политикаар табигдана. Ази түбидэ аюулгүй байдал хангаха найдамтай гурим бии болгохо асуудалые тон шухала зорилгын гуримаар зүбшэлхэ эрхэтэйбди. Энэ зорилгые шиидхэлгын орёо хэрэг байһаниинь элитэ. Империалистнууд, колонизаторнууд Азиин арадуудые тусгаарлан һалгаахын, эб зеыень таһалхын, тэдэнэй хоорондо хёмороо, этигэлсэхэгүй ябадал гаргахын тула элдэб эсын ябуулгануудые хэдэн арбаад жэлэй туршада хэһэн байна. Колониализмын хойшолон олохон гүрэнүүдэй экономическа, социальна гээгдэнги байдалда үзэгдэхэһөө гадна, мүн хилын, территориин ба бусад арсалдаата асуудалнуудай түхэл шэнжэтэйгээр мүнөө хүрэтэр үлэнхэй.

Азида аюулгүй байдалай гурим тогтоохо зорилго хэды орёо болобошье бэелүүлэгдэжэ, туйлагдажа шадагдамаар байна. Вьетнам арадай илалта туйлаһантай дашарамдан, энэ зорилго шиидхэхэ шэнэ арга боломжонууд бии болоо. Индохитадта дайнай ябуулгануудай үргэлжэлһөөр байбашье, оршон байдалай орёо байбашье, тэндэхи асуудалнууд энэ нютагай арадуудай аша туһада, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангалгын аша туһада шиидхэгдэхэ гээд найдаха үндэһэ баримта бии. Урда Азидахи шахардуу байдал эли ёрдо һулараа. Хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудай үшөө хүсэд шиидхэгдээдүй байбашье, энэ нютагтахи хэрэг удаа дараалан заһарха гэжэ һанамаар.

Эдэ ба бусад баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, Азида аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной ёһо гурим байгуулха шухалын шухала зорилгонуудые урдаа табибал, ямаршье бэрхэшээлнүүд ба һаад тойбонуудые дабажа, тэдэ зорилгонууд бэелүүлэгдэхэ байха. Энэнэй тулада тус түбиин бүхы гүрэнүүд хамтааран ябуулга хэхэ, арадуудайнгаа хуби заяанай түлөө харюусалгатай Азиин оронуудай хүтэлбэрилэгшэд оролдосотой нэтэрүү, үргэн дэлисэтэй, холые харадаг байха ёһотой байна.

Советскэ Союз өөрынгөө ханинар ба союзнигуудтай хамта Ази түбидэ амгалан байдал хангахын түлөө сэхэ шууд тэмсэнэ.

Азиин хэдэ хэдэн ор[...] аюулгүй байдал ха[...] сахиха бодомжые һ[...] дэмжэжэ һаналаа хэл[...] на. Советскэ Союз [...] раа бодолые бодото [...] бэелүүлхын тула бү[...] рэнүүдтэй холбоо [...] бэлэн. Иимэ ёһо гур[...] гуулбал, Азиин бү[...] дуудай аша туһада, у[...] рондын амгалан бай[...] хижүүлгын аша туһ[...] рюусаха һэн гэжэ ой[...] үндэһэ болгонобди.

Афганистанай га[...] политическэ хараа бо[...] сэрэгэй-политическэ н[...] нүүд ба бүлэглэлнүү[...] баадахагүй гэдэг тэрэ[...] литикые; бусад гүрэ[...] хани барисаатай бай[...] политикыень үндэрө[...] нэнэбди. Афганистан[...] рамдалта политикаар[...] хоорондын шахардуу [...] һулаоуулха, амгалан [...] бэхижүүлхэ хэрэгт[...] хүргэнэ.

Хэдэн хоногой үе[...] арад баярай ехэ о[...] бэеэ дааһан байдалта[...] һоор 55 жэлэйнгээ, [...] булимтарагшадые [...] илалтынгаа ойе т[...] хэнь. Энэ гайхамш[...] дэрөөр Танине, [...] зэргэтые, мүн бүх[...] арадые амаршалнаб[...] түбшэн ажаһуухы[...] жэлтэ дэбжэлтэ ту[...] манай хүршэ, хани ба[...] Афганистанда хү[...]

Н. В. Подгорный [...] Мухаммед Захир[...] элүүр энхын түлө[...] скэ Союзай ба Афга[...] арадуудай хоорон[...] барисаанай, харил[...] бооной түлөө, Ази[...] дэлхэй дээрэ амгал[...] гүй байдалай бата[...] дахын түлөө хун[...] хые дурадхаба.

* * *

Мухаммед Захи[...] Н. В. Подгорный [...] хэлэһэн үгэнүүд е[...] ралтайгаар шагнаг[...] ташалгануудаар уг[...]

Буряадай искусство, литературын туйлалтанууд Москвада, Свердловскдо харуулагдана

Буряадай АССР-эй 50 жэл

Уран зохёолшо, драматург Цырен Шагжинай зохёолнуудые манай уншагшад hайн мэдэхэ ёhотой. Энэ хүмнай «Хабарай дуун», «Ьэшхэл», «Тангариг», «Шүдхэртэй сүндүүг», «Будамшуу» болон бусад зүжэгүүдые бэшэhэн юм. Мүн тэрэнэй тууужа болон рассказууд үргэн олон уншагшадай дунда мэдээжэ болонхой. Цырен Шагжинай зүжэгүүд ороноймнай 18 хото городуудай сценэ дээрэ табигдаhан байха юм.

Ьаяхан уран зохёолшо Цырен Шагжин шэнэ тууужа бэшэжэ дүүргэбэ. Агуу Октябриин хубисхалай урда тээхи Буряад ороной хүдөөгэй, Дээдэ-Үдэ (мүнөө Улаан-Үдэ) хотын байдалые, ангиин тэмсэлые энэ тууужа соогоо автор харуулна.

Тэрээнhээнь хоёр хэhэг абажа, уншагшадай анхаралда табинабди.

Ц. ШАГЖИН

АДУУШАН ХҮБҮҮН

ШЭНЭ ТУУЖАҺАА ХЭҺЭГҮҮД

МОРИШОН АЮУР

...гба Таншында ерэжэ ...анhaa хойшо хоёр hара ...бо. Түрүүшээр хүбүүнэй ...хада, эндэ, Таншында ...ан хүн зон, зараса бо...ууд барандаа Дагбые ... ядажа, хоротой муу...р харана гэжэ hана...hэн. Теэд үнэн дээрээ ...э бэшэ байгаа. Очир ...эй аша хүбүүн мүнөө гансаараа үлэбэ гэжэ ...эр мэдэхэдээ, тэрээ... хайрлажа, арга шада...аа туhалха гэжэ орол...г байба. Хүбүүнэй ту... түтимдэ, үг гарбалда ...ын! үнинэй дурагүй ...е бултадаа мэдэхэ бай...ха юм.

...д Танша нютагай зо...hаналые бултыень мэ... ябадаг; мэхэтэй хүн ... Тиимэ хадаа хүн зо... нюур дээрэ өөрынгөө ...ан Аюурые дуудажа ...ад, Дагбые бэедээ ... адуушан болгожо hур...гэжэ захирба. «Үбгэн ...нь, өөрынь эсэгэ Тан... адуушан ябаа. Тиимэ ...нь энэ хүбүүнэйнь уг ...жа мүн лэ адуушан бо... гэжэ Танша ахаймнай ... байна. Урдын юумые ...жа ябадаггүй, сагаан ... хүн» гэлсэг гэжэ ...hэн. Гансал энэ Аюур...ехэ үни ябажа шадаха...гэжэ Танша маргаа hэн. ... бэ гэхэдэ, Аюур хү...эй мүртэй дуугаралса...гүй, хододоол сухал... бурхэг ябадаг, ехэл муу ...й хүн гэжэ нютаг соо... алдаршанхай hэн. Үнэ...шье Аюур ехэл ха... хүн байгаа. Хэншье ...тэй таарадаггүй бэ... Зунай аяма халуунда, ...й ханхинама хүйтэндэ ..., хара хүрин болошо...лан уршалаа нюурынь ...оол ууртай, барагар ...г дээрэhээ тэрээнэй ...й шэрүүн хүйтөөр, зэ...мэ муухайгаар хараг... hэн. Хайлааhанай үн...р хэhэн томо боро гаа...инь аманhаань hаладаг... Тэрээнhээ боложо ху...ье дуу гаралсадаггүй, ...оол дуугай ябадаг hэн. ...унэй hаha жэлыеньшье ...жа мэдэхын аргагүй .... Бүхэли зундаа Аюур ...н адуу манажа, айл...hархай, аяар холо та... байдаг hэн.

...-яахан лэ хүнэhэ хоол ...ахаяа ерэхэдээл, нюу...лайнгаа дунда үзэгдэ...анша Аюурта балай ду... бэшэшье haa, адуу ...ойнгоо аяг аашые тон ...рхээр мэдэдэг, эрхим ...ан байhан туладань ...дэг hэн. Теэд юуншье ...о магад, наhатайшье ..., энээнэй хажууда он...алуушаг хүниие байл...ана, дүй дүршэлдэнь ...жа абахын тула үшөө ...анине Аюурта эльгээ...үөө hэн. Теэд тэрэ хү... Аюуртай багтажа, ...е үни байжа шадангүй, ... хоноод лэ бусаhан .... Теэд тэрэ хүнэйнгөө ...а ошоходо, Аюуршье ...агүй hэн. Хайшан гэ... Аюур шэнги иимэ hайн ...анине оложо шадаха...айhан дээрэhээ Танша ...инень мүн лэ тэбшэхэ ...й болоhон юм.

...мэ хүйтэн шэгтэй ...hаа Дагба тон ехээр ...даг, хитэдэг байба. Бү... үдэр соогоо нэгэшье ...угардаггүй бэлэй. Тэ... нюур харахадаал, ... руунь хүйтэ даадаг. ...эй хажууда hуужа сай ...а, хоол эдихэеэшье ...ээрхэдэг, гансал тэрэ...гээ эдеэ хоолой зүйл ор..., үлөөжэ ошоо haань, тэ...инень эдидэг байба. Даг... гансал hамааруулдаг ...н гэхэдэ, адуу морид ...а. Илангаяа «Сабидар» ...нэрэтэй залуу азаргада ...ехэ дуратай hэн. Үнэ...өөшье энэ тон hайхан ...н сагаабтар шаргал ...тэй, hуунагар ута хү...эй, сагаан сабидар ута ...ан дэлhэтэй. Нэгэ га... аргаахан миин тогтоод ... шадахагүй, хододоол ... хүлнүүдээрэ газар ...жа, инсагаалжа, үгы...haa, нишэ тиишээ хата...арайжа ябадаг, халуун ...ай хүлэг бэлэй. Энэ ... Дагбын зүрхые су... мэтээр татадаг. Даг...үхэли үдэр соогоо тэрэ

азаргаhaa алхамшье холодонгүй, хододоо хаража байхаар бэлэн байдаг hэн. Хүбүүн тала дайдаар ургадаг эгээл амтатай, үег hайхан үбhэ ногоо нэгэ нэгээр суглуулжа тэрээндэ асархада, Сабидар Дагбые хэрэглэжэ үгэдэггүй, турьяад лэ, саашаа харайдаг байба. Тиигэжэ ябатараа, Дагбын hарбайhан тэрэ үбhые гэнтэ хайша хэрэгээр зулгаан абаад, дурата дурагүй хибэжэ ородог болобо. Үнгэрхэдөө хаа-яа Аюурай үлөөhэн шаанги өөрөө хэдышье эдихэ дуратай байгаашье haa, хүбүүн Сабидартаа асаржа хубаалдадаг болоо hэн. Иигэжэ тэнгэриин үдэр бүхэндэ арбан шүдөө хам гэжэ Аюуртай нэгэшье үгэ андалдадаггүй байhандань юм гү, али Сабидар азаргада хэмгүй ехэ дуратай дээрэhээнь гү — Аюурай шулуун зүрхэн багахан хайлажа эхилбэ.

Ьаянай Дагбын ажаглахада, Аюур эдеэ хоол хэхэдээ, өөрөө бага хубииень эдижэ, Дагбада ехэнхииень орхидог болоо hэн. Нэгэтэ үдэшэлэн хүбүүн шарахан эшэгы гэрэйнгээ үрхөөр одо мүшэдэй ялабхихые хаража хэбтэтэрээ, бишыхан hажаад абаха зуураа, нюйр соонь хэнэйшьеб даа толгойень эльбэхые мэдэрбэ. Үбгэн баабай толгойемни зөөлэхэнөөр өөгшөөн эрхэлүүлжэ, эльбэн байна гэжэ hанаад, Дагба hуга харайн бодожо, Аюурай даг hаари болоhон шэрүүн гарые бүхөөр адхажа, үни удаан табибагүй.

— Харыш, юрэдөө, ямар hэргэгээр унтана гээшэб! Гарым таhа татахашни, таби, — гэжэ Ауюр аргаахнаар хэлэбэ.

Тэрээнhээ хойшо Дагба Аюурhaa оройдоошье айхаяа болибо. Мүнөө Аюурай сухалтай хурса нюдэн дулаахнаар, урихнаар үзэгдэдэг болобо. Аюур олон жэл соо адуу манажа олоhон баян дүй дүршэлөө Дагбада заадаг, тэрээниие hургадаг болобо.

Нэгэтэ Сабидар Дагбые бэедээ тон дүтэхэн оруулбашье, гарhaань юушье абажа үгэбэгүй. Тиихэдэнь Дагба шаангияа хухалаад, хажуудахнаа газарта хаяжархиба. Тиихэдэнь мүнөө Сабидар гансата гүйжэ ерэбэ. Энээнэй урда Сабидар Дагбые хэрэглэдэггүй, хайша хэрэгээр, дурата дурагүй, хүбүүнэй гарhaa үбhэ абадаг аад, мүнөө тон ханамжатайгаар сагаабтар зүүнүүд мэтэ сэрбэгэр hорьмоhотой нюдөөрөө хүбүүнэй урдаhaa хёрхоор гэтэн хаража байба.

Нэгэтэ Аюур Дагбые аарса асарха гэжэ нютаг айлдаа эльгээбэ. Тэндээ хоёр хоноод, Дагба тэбдэжэ гэдэргээ бусаба. Хүбүүнэй асарhан аарса халаажа уугаад, hүүлээрнь Аюур яаралгүйхэнөөр мүнөөхи хайлааhанай үндэhөөр хэгдэhэн томо гааhaяа hорожо hуухадаа иигэжэ хэлэбэ:

— Сабидаршни, юрэдөө, шамайгаа ехээр үгылөөд, үнгэрхэдөө, шамаяа бэдэржэ, энэ гэрэймнай хажууда ерээ.

Теэд эдэ үгэнүүдынь хоёр удхатай байжал болоо ха. Аюур өөрынгөөшье сэдьхэлые хүбүүндэ хэлэжэ болоо.

Харбаhан hомон шэнги түргөөр Дагбын адуун hүрэгтөө хиидэжэ ерэхэдэ, Сабидарынь адуун соогоо байбагүй. Тэрээнэ аяар саана, hөөг бургааhанай хажууда бэлшэжэ ябахадань олобо. Сабидар Дагбые харамсаараа, hуунагар ута хүзүүгээ дээрэ үргэжэ үүрhээгээд, тэрэнэй урдаhaa гүйжэ ерэбэ. Эгээл энэ үдэр Сабидар хүбүүнэй гарhaa эдихэ юумэ абахаhaa гадна, тэрээндэ хүзүү, нюргаяа эльбүүлбэ. Энээндэнь Аюур Дагба хоёр тон ехээр баярлаба.

— Зай, иихэдээ хэрэг бүтээ гээшэ, — гэбэ Аюур, — хашаргүй, нэтэрүү hайн сэдьхэлтэй ябахада, юумэ гээшэмнай бүтэсэтэй байдаг ха юм.

Аюур эдэ үгэнүүдээ баhал хоёр удхатайгаар хэлэhэншүү байба. Морин тухай юм гү, али өөр тухайгаа хэлэhэниень ойлгохын аргагүй байгаа hэн.

олон янзын ухаа бодол түрүүлнэ... Энэ мүрэн шэнги хододоол иигэжэ урдажал, урдажал ябадаг haa, ямар хэсүү байгааб, тэрэ Иван Ивановичай хэлэдэг мантан томо хото байшан хүрэтэр урдажа ошохо байгааб. Хаана гээшэб тэрэмни мүнөө? Тэрэ балбагар үргэн нюуртай хүн түрмэдэ оруулхаб гэжэ занаа hэн. Түрмэдэ гээшэ гү, али сүлөөдэ ябана гү? Иимэрхүү бодолнууд Дагбын сэдьхэл хүлгөөнэ. Даг hаари болоhон хоёр бишыхан хүлөө мүрэнэй хүйтэн уhан соо шэхээд, хүдэлэнгүй hууна. Дагбын энэ хоёр хүлые тойрон, hүрэг жараахайнууд гэжэгэнүүлнэ. Теэд хүлнүүдээ хүдэлгөөд орхиходонь, агшан зуура үрхирэн үгы болошонод. Дагба бургааhа гартаа абажа, уhанай эрьеын шабарлиг элhэн дээрэ үзэгүүдые бэшэжэ эхилнэ. Эхин түрүүн Л үзэг, hүүлээрнь Е, тиигээд Н, И, Н. Үгы даа, мартаагүй. Ород багша Иван Ивановичайнгаа заажа үгэhэн номые мартаагүй. Заримдаа карандаш саарhан хоёрые абаад лэ, үзэгүүдые hубарюулан бэшэжэл, бэшэжэл hууhайб гэhэн шунал тон ехэ хүсэтэйгөөр хүбүүнэй сэдьхэлые эзэлдэг болобо. Бэшэhэнэйнгээ hүүлээр тэрэнээ өөрөө ташаганаса уншадаг болошоо haa, бэшэгэйнгээ ушар удхые ойлгодог болоо haa ямар hайн байгааб. Теэд тэрэ карандаш, саарhан гэдэгүүдынь байха бэшэ даа, харин энэ уhанай эрьедэ нойтон элhэн гэжэ байна ха юм. Энээн дээрэ бэшэжэ, тэрэ ойлгожо абаhан үзэгүүдээ мартахагүй гэжэ оролдоно.

Заримдаа дэгэлэйнгээ дотор хангилжа, тэндэ саана нюусаар халаhан халааhан соогоо нангинаар хадагалан ябадаг саарhaяа гаргадаг, мүнөөхи хабарай хагсуу нэгэ hүни тушаалгахадаа, Дагбын шара hээы шэрдэг доро Иван Ивановичай хэжэрхиhэн саарhан. Тэрээндэнь — хүнэй зураг. Тэрэ саарhaяа гаргажа, үни удаан шэртэн харадаг. Энэ хүнэй нэрые мартахагүй, энэ хүнэй дүрые нангинаар хадагалан ябаха гэжэ Иван Ивановичайнгаа захиhые мартангүй. энэ мүнөөшье элhэн дээрэ бэшэбэ. Энэ хүн тухай тэрэ ямар олон юумэ Дагбада хэлэжэ үгөөб!

Теэд мүнөө тэрэ саарhан дээрэhээ, Дагбын урдаhaa тон урихан шарайтай хүн ехэл ханамжатайгаар, тэрэнэй хамаг бүхы hанал бодолые хуу таажа мэдэжэ байhан мэтээр хаража байба. Тиихэдэнь Дагбын уралнууд өөhэдөө тэрэнээ мэдэнтүй дуугаржа байбад: «Зай, ши, хэзээ манай тала нютаг ерэхэ хүмши?» Иигэжэ гүнзэгы бодолдо эзэлэгдэжэ hуутарнь, хажуудаханань нэгэ шулуухан унажа, Дагбые сошообо.

— Хэды соо хажуудашни байна гээшэбиб? Теэд ши намайе обёорногүйш. Юун тухай итэрээ бодолгото болоно гээшэбши?

Дагбын нюдэн баяртайгаар ялалзаба. Энэ хадаа зээрдэ моритой Цырмаа басаган харайлгажа ерэбэ ха юм. Энэ басаганай абын мэндэ байха үедэ тэдээнэйхи яhала сула айл гэжэ тоологдодог байгаа. Теэд Цырмаагай абын нүгшэхэдэ, бүхы зөөринь Таншын гарта ороhон байгаа. Юун бэ гэхэдэ, Цырмаагай эсэгэ намда үритэй байhан юм гэжэ Танша элдэбын саарhа барижа ябажа, хуули зургаануудаар гүйгөөд лэ. хахадhаань ехэнхи зөөриень үбэршэлhэн байха юм. Теэд үнэн дээрээ Цырмаагай эсэгэ лаб Таншада үритэй байhан юм гү, хэн тэрэниие мэдэбэ, үзэг бэшэг мэдэхэгүй Цырмаагай эхэ үнэншэхэл эрхэтэй болоо hэн. Үшөө тиигээд мүнөө Цырмаае гурбадахи hамган болгожо абаха хүсэлтэй. Теэд тэрээнээ нюудагшьегүй. Нэгэтэ Цырмаае барижа, тархи толгойень эльбэжэ эрхэлүүлжэ байгаад, иигэжэ хэлээ hэн:

— Юрэдөө, түргэн лэ ехэ боло. hамгамни болохош. Торго эдлэжэ, тоhо эдижэ, юушье хэнгүй, миин лэ хэбтэжэ байдаг болохош. Зохид бэзэ? — гэжэ энеэсэгээгэ бэлэй. Тэрээнhээ хойшо басаган Таншые харahaap лэ, саашаа тэрьедэжэ гүйдэг болоо hэн. Мүн лэ тэрээнhээ хойшо Цырмаа ехэ болохо тон лэ дурагүй болоо hэн. Дагбын талада моридоо адуулжа ябахада, тэрээнтэй ерэжэ наададаг, тэрээнтэй эжэлшэжэ нүхэд болоhон тэрэ басаган хүбүүнтэй уулзаха бүхэндөө:

— Харал даа, хэр ехэ болообиб? — гэжэ асуудаг болоо hэн.

ЦЫРМАА

...най дунда hарын ха... шанга наранhaa тала ...н хамаг бүхы амитан ... hүүдэр бэдэрэн хор.... Гансал ажалша бэр ...ынүүд сэсэг набшын ...г дээгүүр ниидэжэ. ... жэгдэхэнээр гүнгинэл.... Заримдаа хүхэ сэнхир ...дэ шуран хобдог харсага шубуун хүнгэхэнөөр далияа дэбин, үргэн талын дэбисхэр дээрэhээ шүүрэн ябахаар юумэ байна гү гэжэ хурса нюдөөрөө хараашалан элинэ. Түргэн урасхалта мүрэн харьялан, миралзан, нэгэ жэгдэхэнээр урдажа, энэ үргэн талын дунда үншэрэн үлэhэн Дагбада

Теэд Цырмаагай хэдышье ехэ болохо дурагүй байбашье haань, ургажа ябаhан улаан бургааhан юун байхаб. Үдэр хоногой үнгэрхэ бүри өөдөө ургажа ябадаг бэлэй. Шэнэбтэр хүхэ даалимба дэгэл үмдэhэн, ябаган булгайр гуталтай, тахимдаа хүрэмэ ута хара гүрэлөө гээзэгэтэй, улаахан залаатай түхэреэн малгайтай, хододоол нэгэ юумэнhээ үргэhэн гү, али айhан түхэлтэй — энэ басаган юугээрээшьеб боро гүрөөhэ hануулдаг.

— Ьүү даа, эндэшни хүхэ бала болоод байнал. Аюур шамайе сохибо гээшэ гү? — гэжэ hэргэлэн хараханууд нюдэеэ ялалзуулан асууба.

— Үгы даа, Цырмаа, юун тиигэхэ hэм. Аюур ахай hайн хүн. Теэд энэ хүхэ бала болоhон хабдарни ехэ hайн юумэн гээшэ, — гэжэ Дагба омогтойгоор хэлэбэ. — Мүнөөдэр бишни түрүүшынхеэ Сабидараа унажа үзэбэб.

— А-а, тиихэдээ булгижархихадань, орондогложо унаба гүш? — гэжэ наада бариба.

— Гансаташье орондогложо унаагүйб, яhала үни гүйлгөөб. Тээ тэрэ бүлэг бургааhан хүрэтэр.

— Ши намайе мэхэлээгүй бэзэш, нээрээ хэлэнэ гүш? — гэжэ басаганай нюдэн hонирхон ялалзаба. — Минии зээрдэ хайшан гээ гээшэб? Оройдоо яндан болошоол. Гүйхэдэнь шэхэмнишье шууянагүйл. Ши мүнөө энэ гэhээр Сабидараа унал даа, зай гү?

— Үгы даа, тиигэжэ болохогүй. Би мүнөө үдэр тэрээндэшни дүтэшье ошохогүйб. Намайе хүхэ бала болгоhонойнь түлөө даб дээрээ эбтээ орохогүйб. Цырмаа, би шамда могой харуулhуу.

— Ямар могой? Амиды гү? — гэжэ басаган сошон гайхаба.

— Айшаба гүш? Бү айгыш. Хадхаха гэжэ айна гүш? Тэрэмни хадхадаггүй, hайн могой лэ, ниидэдэг. Дээгүүр-дээгүүр ниидэдэг.

— Шубуун шэнги далитай могой байдаг юм аал? — гэжэ басаган үшөө ехээр гайхаба.

— Ябая, нюдөөрөө харахадаа мэдэхэш.

Тэдэ хоёр эрьюусэлдэhээр, ээрэмшээжэ урилдааhаар, үргэн талын дунда гансаараа үншэрэн hуудаг Аюур Дагба хоёр адуушадай шара hээы гэртэ гүйлдэжэ ерэбэ. Дагба унтари дэбдихэрээ онгилжо, тэндэhээ зомгооhо хахалжа, дүрбэлжэн тэбхэр болгожо уяад, тэг дундуурнь мүн лэ зомгоолнуудые хэрээhэлжэ уяhан, тэрээндээ саарhа няажархиhан — нэгэ иимэ юумые гаргажа ерэбэ. Цырмаа ехэл урмаа таhарhан янзатай иигэжэ хэлэбэ:

— Тэрэ намда харуулха гэhэн юумэшни энэ гээшэ гү? Мүнөөхи могоймнай хаана гээшэб? Али ниидэжэ арилшаба гээшэ гү?

— Теэд тэрэ могой гэдэгшни энэ гээшэ ха юм. Хара даа, энэ гэhээр ниидхүүлхэбди.

— Мэхэшэн гээшэш, — гэжэ басаган дураа гутангяар Дагбаhaa холодобо.

— Ши юу хэлэнэш! Энэшни эгээл минии hанаха байха юумэн гээшэл. Энээниие хэн дархалааб гэжэ мэдэнэ гүш? Ниидхүүлхыемни хараха дурагүй haa, бү харыш. Би гансаараа ниидхүүлхэб.

Дагба мэгдүү түргөөр тэрэ могой гэдэг рамада орёогоотой улhан ооhороо задалжа оробо. Тэрэнь суур үбhэндэ торосолдоод, ёhoop задаржа үгэбэгүй. Теэд Дагба ухаангүй түргөөр лэ могойнгоо ниидэхые Цырмаада харуулха гэжэ оролдоно ха юм. Энээниень Цырмаа ойлгоходоо, зүрхэниинь хайлажа эхилбэ.

— Хүлеэгыш, дан ехээр иигэжэ бү татыш, таhаршахал. Энээнээ бусайдуулхаяа байналши, — гээд Цырмаа бишыханшье haa, ухаангүй шадамар бэрхэ гараараа Дагбада хамhалсаба.

Энэ үедэ Дагбын харахада, hалхин бага шэнги байгаад, «юрэдөө энэмни ниидэхэ гээшэ гү, али үгы гү» гэжэ hанаагаа зобоно. Теэд тэрээндэ зорюута туhалха гэhэн мэтэ хаанаhаашьеб hэрюухэн hэбшээн үлеэжэ захалба. Түрүүшээр энэ hэбшээн саарhан могойе дурата дурагүй нишэ тиишэнь үлеэнэ, газарташье няагаад абана. Тиигэжэ байтараа, могойнь бага багаханаар өөдөө хөөрэн дэгдэжэ эхилээд, Дагбын баруун гартаа бүхөөр орёожо бяряад байhан матабууза улhан шангадаба. Түрүүшээр hалхинда үлеэгдэн, саарhанай зомгоолоо сохижо hаршаганаха дуулдаад, hүүлээрнь тэрэнь дуулдахаяа болин, хүхэ сэнхир тэнгэридэ дэгдэн, заахан шалзын зэргэ шахуу боло болоhoop боложо, түрүүшээр урмаа таhарhан Цырмаа мүнөө альгаяа ташан, баяртайгаар дэбхэрбэ:

— Ай даа, бэрхэш даа, ямар гоё юм гээшэб! Үгыш даа намда энэ утаhан ооhороо. Би нэгэ зааха бяряад үзэhүү. Зай, саарhан могойгоо дахаад гүйлдэе!

Томоогүй бишыханууд унагад мэтэ, тэдэ хоёр үргэн талын дундуур энеэлдэн, шууялдан гүйлдэбэ.

— Эй, Цырмаа, энэ хаана үгы болошоно гээшэбши? Эжышни шамайе түргэн ерэхэ гэнэ, — гэhэн абяан дуулдажа, тэдэнэр зуг татан зогсобо.

— Энэ саарhан могойшни ёhoop гоё юм байна. Би үглөө заатагүй ерэхэб. Дахин ниидхүүлжэ наадахабди, — гэжэ Цырмаа хэлээд, зээрдэ морин тээшээ гүйшэбэ.

* * *

Монгол hарын хуушаржа байха үедэ шэб балай харанхы hүнинүүд болодог. Тиимэ hүнинүүдэй боложо байха үедэ огторгойн одо мүшэд томонууд аад, гэрэлтэй хурса боложо харагдадаг. Бүхэли үдэртөө арад зоной гашуун зоболонто байдалые хамаг бэедээ шэнгээн абаад, мүнөө hүниин энэ харанхыда тэрэнээ тараан хаяжа байhан мэтэ, ая гангын, үрмэдэhэнэй гашуубтар хангал үнэрөөр үргэн талые дүүргэн анхилна.

Аюур үбгэн мүнөөхи аманhaa hалгаадаггүй ута шүбүүгтэй гааhаараа садатараа тамхилжа дүүргэд, мүнөө унтажа байба.

Тэрээнэй хажуугаар дэбдихэр заhаад хэбтэhэн Дагбашье hажажа эхилбэ. Гэнтэ эндэ дүтэхэн мориной үүрhээхэ дуулдажа, Дагбын нойр гансата сэлмэшэбэ. Энэ лаб лэ Сабидар үүрhээбэ гэжэ тухайламсаараа, хэбтэриhээ hуха харайн бодожо, газаашаа гүйжэ гараба.

Энэ хүбүүе хүхэ бала болотор булгижа унагаагаад, үбдэхөөhэн гэмээ сагааруулха гэhэн мэтэ, Сабидар хүбүүндэ өөрөө дүтэлэн ерэжэ, аятай зөөлэхэн уралаараа Дагбын хубсаhые үнэрдэн байба. Дагба баярлахын ехээр баярлажа, тэрэнэйнгээ хушуу толгойе, хүзүү сээжые эльбэжэ, өөгшөөн эрхэлүүлбэ. Тиигэжэ байтараа, гэнтэ Сабидарайнгаа нюрган дээрэнь гаража унаад, үргэн талые үгсэжэ харайлгаба. Сабидар нэгэ жэгдэханээр, зөөлэхэнөөр харайба. Энэ намайе унаад hууhан хүбүүн хэр бүхөөр hуудаг юм ааб гэжэ туршаха гэhэндэл, хаа-яахан булгяад туршана. Теэд хүбүүн мориной нюрган дээрэ түрэhэн мэтэ, Сабидарайнгаа хүзүү нэнгэн хоноогдоhон юм шэнги бүхөөр hууба. Ьүүлээрнь Сабидар гүйдэлөө заахан намдуулжа, унаад hууhан Дагба хүбүүнэйнгээ дүүрэн мэдэлдэ оробо. Иигэжэ эдэ хоёрой гэртээ бусажа ерэхэдэ, тэдэниие Аюур баяртайтаар угтаба. Этээл энэ үедэ Аюурые мэдэхэ хүнүүд хараа haa, энэ Аюур гээшымнай нюдэн хододоол юлэгэр сухалтай ябадаггүй, заримдаа уярhандаа уhатаадшье абадаг, баярлаhандаа энеэбхилжэшье болодог, тиихэдэ хододоол арбан шүдэ хам гэжэ, ута шүбүүгтэй гааhа бүхөөр зуугаад ябадаг уралнуудынь мүн лэ заримдаа нээгдэжэ, шүдэнэй сагааниие харуулдаг юм байнал гэжэ мэдэхэ hэн.

— Бэрхэш, хүбүүн. Энээхэн hүниие бүхы наhандаа мартангүй hанажа ябаарай. Юумэ гээшыешни бүтээхын тула ухаангүй ехэ оролдолго, тэрээнhээ гадна, нэтэрүү ябаха хэрэгтэй юм ха юм.

Теэд энээниие өөрөө өөрынгөө бэе дээрэ үзэбэ ха юмши. Энэ мори hургахын тула хэды дахин үе мэсынгээ хүхэ бала болотор унажа дуhажа ябаад лэ, нэтэр нэтэрhээр лэ, hүүлэй hүүлдэ бэе бэеэ ойлголсохо болобо ха юмта.

Иигэжэ үбгэн залуу хоёр ажабайдал тухай бодолнуудаа андалдажа, үүр сайтар шахуу хөөрэлдэжэ хонобо.

Үглөөдэрынь үдэрэй тэн багта Танша хажуудаа нэгэ хэдэн хүнүүдтэй хамта орожо ерэбэ. Тэдэнэй ерэhэн ушар хадаа, адуун hүрэгhөө нэгэ хэдэн моридые абаашаха гэhэн байгаа. Эдэ абаашагдаха hүрэг адуун соо заатагүй Сабидар оролсохо ёhотой гэжэ Танша захирба.

Ташуур жолоонуудые тамшаалган ябаад, оот хуугай табилдан, нэгэ хэдэн адууе hүрэгhөөнь hалгааха гэжэ оролдобо. Теэд айжа жэгшэhэн адуу морид бэе бэедээ няалдан багсараад. илгажа абахын аргагүй байба. Тиигэбэ ябашье hүүлэй hүүлдэ арай гэжэ хэрэгтэй адуугаа илгаба. Гансал эмниг дошхон Сабидар тэдэнэй гарта оробогүй, тархи толгойгоо уруунь хэжэ хуухираад. хойто хоёр хүлнүүдээ аяар дээрэ хиидэ хаяжа нэгэ хэды дахин тангараад, адуун hүрэгhөө hалан хадууржа, тала дайдые эрьюулэн харайжа, үгы болон ошобо.

Эндэ байhан Танша ахай мэгдэн тэгдэн, hур бугуули гартаа бяряад хажуудань байhан залуу хүбүүе түргэн эрьюулжэ бариха гэжэ захирхадань, мүнөө болотор аниргүй байhан Аюур гараа үргэжэ, тэрэ хүбүүе зогсоон хэлэбэ:

— Танша ахай, дэмы мори, бэеэ бү зобоогты. Бидэ өөhэдөө барижа үгэхэбди.

— Юун үхэhэнэй ши барижа шадаха юмши!

— Шадахабди! — гэжэ шангаханаар, зоригтойгоор Аюур хэлэжэрхибэ.

— Зай, тиигээ haa, тэрэ мориёо үдэшэ болотор барьяад байхаяа мэдээрэй. Худалдажа абаха хүн мүнөө ерээд хүлеэжэ байнабшибы даа. Энээниие бү мартаарай! — гэжэ Танша занаhаншуугаар Аюурта хэлээд, илгажа абаhан хэдэн моридоо туугаад гүйлгэлдэшоо hэн. Аюур Дагба хоёр нэгэ хэды абяа анирагүй hууба.

— Манай уг гарбалые хараал жадхада хүртэhэн, зол хубигүй уг гэжэ үбгэн баабаймни үхэхынгөө урда зүб лэ хэлэhэн байгаа байна. Арай гэжэ энэ Сабидарые hургаад байхадамни, тэрэниемни худалдаха тэбэ ха юм, — гэжэ уйтайгаар Дагба хэлэбэ.

— Хэрбэ үбгэн баабайшни баян хүн байгаа haa, мүнөө тэрэ Сабидарыешни худалдажа абаад лэ, шамдаа бэлэглэжэрхихэ байгаа ха юм. Эндэ уг гарбал ямар хамаатай юм? Эндэшни зөөриин лэ хэрэг ха юм. Үбгэн баабайшни яhала сэхэ сэбэр хүн байhан юм. Гэмынь — гансал үгытэй ядуу хүн байгаа. Ши тиихэдээ зөөритэй баян, үшөө тэрээн дээрэ хүнэй зөөриие буляажа, мэхэлжэ абадаг хүнүүдые золтой, талаантай хүнүүд гэжэ hанана гээшэ гүш? Үгы даа, тиимэ бэшэ! Зол жаргал гээшэшни ондоо ха юм. Зай, олон табые шашалдаад яахамнайб. Ошожо Сабидараа бэдэрэе. Тэрэгүйдэ эзэмнай юумыемнай үзүүлхэ, — гэжэ Аюур хэлээд, hууриhaa бодобо.

САБИДАР

Үдэшэлэн оройшог боложо байхада Сабидарые унаад хашалгүй орожо ерэhэн Дагбые нютагай зон хаража гайхалсаба. Таншын үргөөгэй хажууда хүн зон олон байжа, тэдэниие харамсаараа, Сабидар хоёр шэхэеэ хуумайлган хуухиржа, дахин лэ тала дайда эрьюулжэ гүйхөөр забдаба. Теэд Дагба тэрэниие нээлгээтэй байhан сарай худар оруулаад хаажархиба.

Өөрынгөө эгээл hайн үнэн нүхэрые хобложорхиhон, хардажархиhан мэтэ, Дагбын зосоо айхабтар муу, уйтан болобо. Сабидар сарай соо хаагдаhанаа мэдэхэдээ, ухаа мэдээ алдажа, тэрэ сарайгаа үй бута татахые нишэ тиишээ харайн нүжэгэнэбэ. Теэд hүүлдэнь эсэжэ абяагүй болобо хэбэртэй.

Дагба сарайн үүдэндэ hуугаад, Сабидарайнгаа алхам бүхэниие шагнажа байба. Нютагай хүн зон Дагбын хажууда ерэжэ, тэрэниие магтан өөгшөөнэд. Иимэ бишыхан ташарайгүй хүбүүн аад, хайшан гэжэ энэ эмниг дошхон Сабидарые hургаба гээшэб гэжэ гайхалсана. Тиихынгээ хажуугаар тэдэ зон гэртээ абаашажа сай уулгаха гэжэ Дагбые урьба. Теэд мүнөө Дагбын зосоо сай haнахаар бэшэ, Сабидарайнгаа хаалгаатай байhан сарайhaa холодожо шадахагүй байба.

— Дагба, Дагба, — гэжэ тэрэниие гэнтэ Цырмаа басаган ооглобо. — Би шамда hони дуулгаха гэжэ ерээб. Энэ Сабидарыешни городой ехэ ноёндо худалдахань гэлсэнэ. Теэд шамайешье Сабидартайшни хамта город эльгээхэб гэжэ Танша ахай хэлэнэ ха. Шамhaa ондоо Сабидарта дүтэлжэ шадаха хүн үгы ха юм.

Эдэ үгэнүүдhээ Дагбын зосоо зарижад гэбэ. Дагбын сошожо абахые харахадаа, Цырмаа хэлэhэнээ сагаалха гэжэ оролдобо.

— Юун, городто хододоо байхаар эльгээхэеэ hанаагүй. Шэнэ эзэндээ Сабидарайнгаа дадамсаар, шамайе гэдэргэнь бусааха юм гэжэ Танша ахай хэлэнэ бэлэй.

Теэд Дагба мүнөө хайшан гэхэ, яахаяашье ойлгожо ядаhан дээрэhээ сошоhон мэгдэhэн байгаа. Энэ ушарта уйдаха юм гү, али баярлаха юм гү? Яалтай гээшэб? Эндээ, нютаг дээрэ байгаад, моридоо адуулжа ябахань зохид шэнги байба. Теэдшье энэ Цырмаатай танилсажа, hайн нүхэртэй болонхой, гэхын хажуугаар тэрэ саана холо зүрхэн соонь хадагалаатай байhан, мүнөөхи Иван Ивановичай хэлэдэг нэгэл ондоо ажабайдал сэдьхэл зүрхыень хүлгүүлбэ. Хото город ошоходоо, магад, Иван Ивановичаа бэдэржэ олохо ааламби гэhэн бодол тэрэнэй зүрхые түргэ түргэн сохилуулба.

Теэд Цырмаа Дагбые нютаг оронhоо холодожо, город ошохо болоhондоол итэрээ hанаата болобо гэжэ ойлгоод, тэрэниие аргадажа оробо.

— Дагба, hанаагаа бү зобо. Ьаяар гэдэргээ бусаха байхаш.

— Цырмаа, тээ тэндэ, саана ошоё даа. Би шамда бултыень хэлэжэ үгэхэб. Гансал ши хүндэ хэлэнгүй, нюугаад ябажа шадаха хүн гүш?

Цырмаагай нюдэн гомдоhон янзатайгаар Дагбые хараба. Дагба дэгэлэйнгэ дотор ударжа, тэндэхи халааhан сооhоо мүнөөхи Иван Ивановичай үгэhэн зураг гаргажа Цырмаада hарбайба.

— Энэ ород хүншни хэн гээшэб? — гэжэ Цырмаа гайхаба. — Юундэ иимэл haa холо хадагалжа ябадаг хүмши?

— Энэ хүншни манай нютагта hайн hайхан айдал асарха хүн гээшэ. Ойлгоно гүш? Үгы даа, Цырмаа, юушье ойлгоногүйш. Би эхин түрүүн мүнөөхи үбгэн баабаймни мэндэ байхада манайда байhан ород хүнөө бэдэржэ олохо ёhотойб. Хэрбээ тэрэ хүнэйнгөө манай байдал тухай үшөө энэ хүндөө хэлэжэ үрдингүй, түрмэдэ орошоhон байгаа haань, би өөрөө энэ хүниие бэдэржэ уулзаха ёhотойб. Ойлгоно гүш?

Цырмаа абягүй зогсоно.

— Хара даа энэ, — гэжэ Дагба бургааhанай мүшэр абаад, элhэн дээрэ үзэгүүдые зуража эхилбэ. Би мүнөө эндэ энэ хүнэй нэрэ — «Ленин» гэжэ үгэ бэшээб.

— Ленин, — гэжэ Цырмаа утаар татан хэлэжэ, Дагбые даган дууряаба. — Ямар хүнгэн зохидоор хэлэгдэдэг нэрэ гээшэб? Тэрэ танайда байhан хүн ямар муу юумэ хэhэн байба гээшэб? Яахадань тэрэниие түрмэдэ хаахаяа абаашааб?

— Яахадань гэнэ гүш? Тэрэшни энэ зураг дээрэ байгша хүндэ туhалдаг байгаа ха юм. Тэрэшни энэ Танша ахайн адуу малые арад зондо тэгшэхэнээр хубаажа үгэхэеэ hанаа.

— Юу хэлэнэ гээшэбши? Хүнэй мал зөөри абаад, ондоо хүнүүдтэ хубаажа болохо юм аал? — гэжэ Цырмаа гайхаба.

— Теэд юундэ ондоо хүнүүд мал зөөригүй байха болоо юм? Яахадаа Дулма хээтэй, нютагаймнай олонхи зон ядуу тулюур байдалтайб? — гэжэ Дагба халуунаар хэлэбэ.

— Би хаанаhaa энээниие мэдэбэ гээшэбиб? Юундэ энээниие намhaa hурана гээшэбши? — гэжэ Цырмаа түдэгэсэнэ.

— Шинии ехэ болоходоошни, шамайе Танша ахайдa абаашажа үгэжэрхёо haань ямар байхаб?

Иигэжэ хэлэжэрхёод, иигэжэ хэлэhэндээ Дагба ехээр гэмшэбэ. Цырмаагай эгээл хүндүүлхэй газарые оложо хэлэгдэhэн үгэнүүд басаганай зүрхые үбшэнтэйгөөр дайража, Цырмаа хоёр гараараа нюураа бүглэн уйлажа, Дагбаhaa гүйжэ холодобо.

ГОРОД ОШОХЫН ТУЛА

Цырмаа үнэн хэлэhэн байба. Дагбые Сабидартайнь хамта город эльгээбэ. «Энэ эмниг дошхон мориие заатагүй шадаха мэдэхэ хүн абажа ябаха ёhотой», — гэжэ Танша ахай хэлэбэ. Тиихэдэнь нютагай зон ондоогоор хэлсэдэг байба. «Энэ Очир үбгэнэй ашые Танша ахай ухаангүй hайнаар уттажа абаашье haa, түргэхэн лэ тэрээнhээ hалажа шадабал».

Дулма хүгшэн хүбүүе гэртээ оруулжа, дулаахан оймhо бэлэглэбэ.

— Эхэ нютагаймнай хониной ноohон шамайе дулаасуулжа ябаг. Магад, үбэлшье болотор тэндээ байжа магадши, — гэжэ хэлэбэ.

Хододоол анирагүй ябадаг Аюур мүнөө Дагбын город мордохо болоходо, зосоогоо ехээр шаналба. Бэлэг үгэхэ юумэ тэрээндэ байбагүй. Тиигээд энээнhээ урда хүндэ дүтэлэн инаглажа үзөөгүй Аюур Дагбые хүзүүдэжэ бэедээ няагаад, нэгэ хэды анирагүй hууба. Нютагайнь хүнүүд өөр өөрынгөө шадалай зэргээр бэлэг үгэхэ шадалтай зониинь бэлэг үгэжэ, шадалгүйшүүлынь hайхан үреэл хэлэжэ үдэшэбэ. Гансал эдэ зоной дунда Цырмаа харагдабагүй. Дагба тэрэниие тон ехээр бэдэрээд, хаанаhaашье олобогүй. Город ошожо, өөрынгөө хүсэл зорилго бэелүүлхэ гэhэн hаналай хэдышье байгаа haa, үнэн ябаха болоходоо, Дагбын сэдьхэл уйдхарта дарагдаба. Гараhан түрэhэн газар дайдаяа, үргэн сэлгеэн тала нютагаа, үүрhээдэг, инсагаалдаг адуу моридоо, тунгалаг сэбэрхэн гол горходоо, танихa мэдэхэ хүн зоноо, Аюур ахайгаа, Дулма хээтэйгээ. Цырмаа нүхэрөө орхижо ошохо гээшэ хүбүүнэй сэдьхэлдэ тон хүндэ байба.

Тэрээнэй хажуугаар Дагба мориндоо мордожо, аяар тэрэ хойно, Улаан хадын бооридо мүнөө эзэгүй хооhон болоод, хэлтыхэдэжэ hууhан үмхи заахан гэрэйнгээ дэргэдэ ерэжэ, ойр зуурахан зогсобошье, тэрэнэй сэдьхэлые олон мянган hанал бодолнууд эзэлбэ. Мэдээ орохоhoo хойшо энээхэн гэртэ үбгэн баабайтаяа хамта ажаhууhан үдэрнүүд, hүүлдэнь энээхэн гэр соо тэрэ өөртэнь тон түрэл дүтэхэн болоhон ород хүнтэй уулзажа, олон юумые мэдэхэ ойлгохо болоhоноо, мүнөө танигдаа мэдэгдээгүй холын холо город ошоходоо, магад, тэрээнтэйгээ уулзажашье болохоб гэhэн hанал бодолнууд хойно хойноhоо hубарилдаба.

Тиигэhээр байтар, улаан мүнхэ наранай жаргаха саг тулажа, тэрэ баруун тээхи Хамар-Дабаанай орой дээгүүр мүнөөхи улаан дэлhэтэ хүлэг моридынь Дагбын урдаhaa харайлдан ерэбэ...

МОРДОЛГО

Тэргэтэй мориндо зэргэшүүлжэ, дуугаагтань уягдаhан Сабидар толгойгоо hэжэрэн, хуухиран, хирэжэ барижа ябаад, дурата дурагүйгөөр хатаралдана. Дагба нэгэ хэды соо Сабидарай хойноhоо тууржа гүйгөөд, hүүлдэнь эсэхэдээ, тэргэдэ hуулсаба. Гэнтэ мориной түбэрөөн дуулдажа, Дагбын эрьелдэн, гэдэргээ харахада, Цырмаа хойноhoонь гүйлгэжэ ябаба. Тиихэдээ Цырмаа намда сухалдаагүй, намайе үдэшэхэ гэжэ ерэбэ гэжэ hанахадаа, Дагбын зүрхэн баяртайгаар сохилжо, тэргэhээ hуга харайн бууба. Цырмаа мүн лэ хажуудань ерэмсээрээ моринhоо буужа, Дагбатай зэргэлбэ.

— Цырмаа, ши намда бү уурлыш даа. Би шамайе тиигэжэ хэлэхэдэм сухалдаха юм гэжэ мэдээгүй ха юмбиб.

Цырмаа харюугай орондо нэгэ заахан боолтотой юумые hарбайба.

— Энээниие абаад яба. Энэ гутал эжымни шамда эльгээгээ. Тиихэдэ энэ — минии бэлэг, — гэжэ шад улаан болоод, сагаан мүнгэн монетэ hарбайба. Энэ мүнгэхэниие hайн үдэр, түрэ хурим нааданай болоходо үhэ гээзэгээ гоёожо зүүдэг зүүдхэлhээ үгэhэн байгаа.

— Ехэ болохогүй гэжэ би мүнөө хоол заахнаар эдеэд ябахаб. Сэгээ тарагшье уухаяа болёоб, хасарнуудни улаан болошохо.

Эдэ хоёр нэгэ хэды соо абягүй зогсобо.

— Шамда минии бэлэг үгэхэ юумэ даб дээрэ үгы байнал даа, Цырмаа. Теэд бусажа ерэхэдээ, шинии дуратай, Таншын хоёрдохи hамганай боодог пулаад шэнги хүхэ торгон пулаад асаржа үгэхэб. Тэрэ Аюур ахайhaa али мүнөөхи могойемни абаха гүш?

— Ябахам даа, — гэжэ Цырмаа хэлээд, түргэхэн мориндоо мордобо.

— Цырмаа, Цырмаа! — гэжэ хоёр дахин ооглоод лэ, Дагба гэгдэшэбэ. Мүнөө хүбүүнэй зосоо ууҗам зохид боложо, hайн hайхан hаналаар дүүрэнэ. Тэрээнhээ гадна, энээнhээ урда мэдэгдэгүй ямаршьеб даа нэгэ ондоохон мэдэрэл бии боложо, зүрхэ hаналыень хүлгүүлбэ.

— Би заатагүй бусажа ерэхэб! — гэжэ басаганай хойноhoo hүхирбэ.

Теэд мүнөө Цырмаа жолоогоо hула табижархёод, мориной шадал соо табилуулан, холо саана гүйлгэжэ ябаба. Басаганай нюур дээгүүр, хамарайнь хоёр тээгүүр зөөлэхэн дулаахан нёлбоhон гоожоно.

Холын холо, үзэгдөө танигдаагүй байшан-город мордохоёо байhан балшар заахан нүхэрөө хайрлаба гү, али эдирхэн наhанайнгаа үнгэржэ байhаниие гэнтэ мэдэжэрхихэдээ сошобо гү?

БУРЯАДАЙ АССР-эй 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

УРАН БЭЛИГТЭНЭЙ ШАДАБАРИ

МАНАЙ РЕСПУБЛИКЫН уран һайханай коллективүүдэй бэлиг шадабари жэлһээ жэл бүхэндэ хурсадажа байнхай. Үнгэрэгшэ үбэл Эрхүү хотодо үнгэрһэн Бүхэроссин зональна уран һайханай харалга дээрэ манай олон коллектив онсо шалгаржа, дипломуудта болон лауреадуудай нэрэ зэргэнүүдтэ хүртөөд ерээ һэн. Арадай хоорнууд, ансамбльнууд, оркестрнүүд, театрнууд манайда олоор эмхидхэгдээ.

Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойдо зорюулагдажа, аймагуудай арадай театрнуудай харалга һаяхан боложо үнгэрөө. Энэ харалга дээрэ манай театрнуудай коллективүүдэй жэлһээ жэл бүхэндэ ургажа, хүгжэжэ байһаниинь эли тодоор харагдаа. Мүнөө республика доторнай арадай 18 театр тоологдоно. Тэдэнэй ехэнхинь яһала һайн репертуартай болонхой, бэлиг шадабариин талаар ядахаяа болиһон.

Мүнөө май һарын 25-һаа эхилжэ арадай театрнуудай республиканска харалга болохонь. Эндэ арадай театрнуудай дундаһаа шалгаржа гараһан коллективүүд Улаан-Үдэ хотын ажалшадта өөрынгөө уран бэлиг, шадабарие харуулхань.

Арадай театр гээшэмнай уран һайханай театральна һалбариин эгээл ехэ түхэл маяг болоно, ажалшадые коммунис үзэл сурталда һургаха хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэнэ. Искусствын хүгжэлтэдэ тэдэнэр өөһэдынгөө хубитые оруулжа, уран зохёол гээшые хүн зоной дунда үргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ баһал габьяатай байна бшуу.

Арадай театрнууд өөһэдынгөө зүжэгүүд соо коммунис байгуулалтын һүр жабхалангые, совет арадай баатар ажалые, хүнүүдэймнай сэдьхэл бодолые гүнзэгыгөөр харуулха гэжэ оролдоно. Мүнөө үеын ажабайдалые харуулха хэрэг — арадай театрнуудай арюун уялга.

Аймагуудта боложо үнгэрһэн арадай театрнуудай харалга бидэнние яһала урмашуулаа. Юуб гэхэдэ, урда жэлнүүдэйхидэ орходоо арадай театрнуудай коллективүүд бэлиг шадабариингаа талаар нилээд ургаһан, зохёохы ажал хүдэлмэриеэ эмхитэйгээр ябуулдаг болоһон байна. Тиихэдэ эдэ коллективүүдэй репертуар олон янзын, нилээд баян болонхой. Репертуарнуудтань совет болон хариин оронуудай, буряад драматургнуудай зүжэгүүд ороно.

Жэшээ болгон хэды театр тухай эндэ хэлэжэ болоно. Ахын аймагай арадай театр Б. Васильевай «А зори здесь тихие» гэһэн зүжэгөөр харалгаа эхилээ һэн. Тиихэдэ Баунтын арадай театр А. Делендигэй «Вызов богам», Мухар-Шэбэрэй арадай театр «Мэндэ амар, Крымов», Барханай арадай театр Монгол драматург Ч. Ойдобой «Далан худалч» гэһэн зүжэгүүдээр харалгаяа мүн лэ эхилээ һэн.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ драмын театрай артистнууд арадай театрнуудай ажал хүдэлмэридэ ехэ туһа хүргөө: РСФСР-эй габьяата артист П. Н. Николаев хүдөө нютагуудта ходо ошожо, арадай театрнуудта туһалдаг байгаа. Тиихэдэ ород драмтеатрай артист болон режиссернууд, соёлой институдай, соёл-гэгээрэлэй училищиин багшанар мүн лэ туһа хүргэнэ.

Хойто-Байгалай, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай, Баунтын, Хурамхаанай аймагуудай арадай театрнууд бэлиг шадабарияа нилээд дээшэлүүлээ гэхэдэ алдуу болохогүй ёһотой.

Тиихэдэ энэ харалгада эгээл түрүүшынхиеэ хабаадалсажа байһан театрнууд бии. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын, Яруунын аймагуудай театрай коллективүүд энэ жэлдэ түрүүшынгээ зүжэгүүдые табижа, хүн зонние баясуулаа.

Арадай театрнуудай үнгэрһэн харалга манай дутуу дундануудыешье, ажал хүдэлмэримнай һайн талыешье эли тодоор харуулжа шадаа. Олонхи аймагуудта партиин райкомууд, аймсоведэй гүйсэдкомууд арадай театрнуудай коллективүүдтэ ехэ анхарал хандуулжа, тэдээндэ ехэ туһа хүргэдэг байна. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын, Ахын, Хойто-Байгалай болон бусад аймагуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд арадай театрнуудта яһала ехэ туһа хүргэнэ, тэдэнние дэмжэнэ.

Хэды тиибэшье үнгэрһэн харалга дээрэ дутуу дунданууднай элирэн гараа. Жэшээлхэдэ, Зэдын, Прибайкалиин, Хяагтын, Түнхэнэй, Сэлэнгын аймагуудай эмхидхэлэй комитедүүд арадай театрнуудай харалгада ехэ муугаар бэлдээ. Эдэ аймагуудта һүүлэй хоёр гурбан жэлэй туршада нэгэшье зүжэг табигдаагүй байха юм.

Сэлэнгын аймагай Ташар тосхондо арадай театр бии юм. Энэ Юрөөгэй театр гэжэ үниинэй суурхаһан юм. Теэд һүүлэй жэлнүүдтэ театр тухай һураг суу замхашанхай. Тэндэ дээдэ эрдэмтэй режиссер, искусствада үнэн зүрхэнһөө дуратай хүнүүд бии. Теэд энэ театр нэгэшье зүжэг мүнөө болотор табяагүй байһаар. Мүн Кабанскын, Хяагтын арадай театрнууд бидэнэй һанаа зобооно.

Эдэ дутуу дунданууд юун дээрэһээ гарана гээшэб? Түбхын түрүүндэ иимэ юумэ хэлэмээр. Арадай театрнуудта хабаадалсаха артистнуудые шэлэн абаха хүдэлмэри ехэ муугаар ябуулагдана. Тиихэдэ ниитын эмхинүүд театрнуудай хүдэлмэридэ анхаралаа тон багаар хандуулна. Зарим аймгүйсэдкомуудай культурын таһаг арадай театрнуудай хүдэлмэрие шухалада тоолонгүй, тэдэнэй ажалаар оройдоошье һонирходоггүй байха юм.

Хэды тиибэшье арадай театрнуудай мүнөө эхилхэ республиканска харалга дээрэ уран һайханай коллективүүдэймнай бэлиг шадабари эли тодоор гаража ерэхэ бэзэ гээд найдагдана.

Июль һара соо манай республикада Зүүн Сибириин арадай театрнуудай зональна харалга үнтэрхэнь, харин энэ жэлэй ноябрь һара соо түгэсхэлэй харалга Москвада болохо.

Т. БАХАНОВА,
арадай уран бүтээлэй республиканска байшангай ахалагша методист-режиссёр.

Зураг дээрэ: Хориин аймагай арадай театрай коллектив Хоца Намсараевай «Тайшаагай ташуур» гэһэн зүжэг табижа байна.
Ю. ЗЯБЛИЦЕВАЙ фото.

ҺАЙН ТЕХНИКЭ, ДОБТОЛГО ХЭРЭГТЭЙ

ФУТБОЛ

Зүүн Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда ээлжээтэ—дүрбэдэхи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Нааданай эхинһээ хойшо уулзалга бүхэнөө һайнаар үнгэргэжэ ябаһан Томскын «Томлес» команда дүрбэдэхеэ шүүжэ гараба. Өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан эдэнэр Эрхүүгэй «Аэрофлот» командые 3:0 гэһэн тоотойгоор шүүхэдээ, дүн хамтадань найман очкотой боложо, мүрысөөнэй таблица толгойлоо.

Удаадахи һууринуудые тус тустаа табан очкотой болоһон Омскын «Иртыш», Барнаулай «Динамо», Новосибирскын «Чкаловец», Красноярскын «Автомобилист», Урда-Сахалинай «Сахалин» команданууд эзэлнэ. Эдэнэрэй дундаһаа «Сахалинай» футболистнууд эрхим һайнаар наадажа ябана. Юуб гэхэдэ, эдэнэр түрүүшынгээ дүрбэн наада Зүүн-Сибириин стадионууд дээрэ үнгэргэбэшье, хоёр — Прокопьевскын «Шахтер», Новосибирскын «Чкаловец» командануудые шүүһэн, «Иртышэй» футболистнуудтай 0:0 тоотойгоор тэнсээд, нэмэлтэ сагай үгтэхэдэ, 4:3 гэһэн тоотойгоор шүүжэ гараһан байна.

Нүгөөдэ команданууд — өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан «Чкаловец» Хабаровскын СКА-да шүүгдэһэн, «Автомобилист» командын футболистнууд манай «Сэлэнгэтэй» наадахадаа 1:1 тоотойгоор тэнсээд, нэмэлтэ сагай үгтэхэдэ, 5:4 тоотойгоор шүүбэ. Мүн Ангарскын «Старт» команда Благовещенскын «Амур» командатай өөрынгөө стадион дээрэ наадахадаа, 0:0 тоотойгоор тэнсэһэн байгаа. Нэмэлтэ сагай үгтэхэдэ 4:2 гэһэн тоотойгоор айлшадтаа шүүгдэхэ баатай болоо. Братскын «Сибиряк» команда Шэтын футболистнуудтай наадаһан 90 минутын туршада наадаһан эдэнэр уулзалгаяа 0:0 тоотойгоор түгэсхэһэн байна. Нэмэлтэ сагтаа 5:4 тоотойгоор «Сибиряк» шүүгдэжэ нэгэ очко өөртөө бэшүүлбэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ зоной соогоо түрүү һууринуудые нэгые ээлэлсэжэ гараһан «Амур» команда энэ жэлдэ түрүүшынгээ уулзалгануудые Зүүн Сибириин городуудай стадионууд дээрэ үнгэргөө юм. Тиихэдээ «Сибиряк» командые шүүһэн, «Старт» футболистнуудтай тэнсээд, 4:2 тоотойгоор шүүгдэһэн байгаа. Мүнөө эдэнэр зэргэ жэжэтэ наадануудаа өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэжэ урда мэтэ түрүүлжэ ябагшадаа «бүдэрүүлхэ» бэшэ юм гү гэжэ һанагдана.

Дүрбэн нааданай уралшагүйдэһэн манай «Сэлэнгэ», Шэтын, Владивостогой «Луч» командануудай мүнөөдөө ноль очкотой, мүрысөөнэй таблицада һүүлшын һууринуудые эзэлжэ ябана.

Мүнөөдэр «Сэлэнгэ» команда өөрынгөө стадион дээрэ түрүүшынгээ наада үнгэргэхэнь. Айлшаар Барнаулай «Динамо» команда ерэхэ юм. Энэ наадандаа «Сэлэнгэ» командын футболистнууд бүхы хүсэ шадалаа хэрэглэжэ, һайн техникэ, добтолго хэжэ шүүхэ байха гэжэ найдагдана.

Танай анхаралда мүрысөөнэй таблица толилогдобо.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Очко
1. «Томлес» Томск	4	4	0	0	8
2. «Иртыш» Омск	4	2	1	1	5
3. Динамо» Барнаул	4	2	1	1	5
4. «Чкаловец» Н-С.	4	2	1	[illegible]	5
5. «Автомобилист» Кр.	4	1	3	0	5
6. «Сахалин» Ю-С.	4	2	1	1	5
7. «Старт» Анг.	4	1	2	1	4
8. «Сибиряк» Бр.	4	1	1	2	3
9. «Амур» Вл.	4	1	1	2	3
10. СКА Хаб.	4	1	0	3	2
11. «Шахтер» П.	4	1	0	3	2
12. «Вулкан» П-К.	4	0	2	2	2
13. «Аэрофлот» Эр.	4	0	1	3	1
14. «Сэлэнгэ» У-У.	4	0	0	4	0
15. «СКА» Шэтэ	4	0	0	4	0
16. «Луч» Вл.	4	0	0	4	0

ЭСТОНИИН ССР. **Пярну хотодо Пярнугай колхоз хоорондын барилгын конторын хүдэлмэрилэгшэ Лийви Арукасе Пярнугай худалдаа наймаанай захиргаанай хүдэлмэрилэгшэ Пеэтера Велма хоёрой гэрлэлгын баяр болобо.**

Залуу үбгэ һамган хоёр һур харбахадаа бэрхэнүүд юм. Түрэ дээрээ тэдэнэр һур харбалгаар шадабаряа туршалсаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Лийви шадабаряа харуулжа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ДҮРШЭЛТЭЙ БАГША

1964 ондо Түнхэнэй аймагай Хойто-Гол тосхондо найман жэлэй һургуули нээгдээ һэн. Тэрэ жэл Улаан-Үдын Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргэһэн залуу багша физикэ, математика заажа эхилээ бэлэй. Һурагшадта математикын орёо тоо бодолгонуудые ойлгуулха гээшэмнай тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ. Түрүүшээр залуу багшада хүндэшэг байгаа. Зоя Николаевна Адухаева арбаад жэлэй турша соо ажаллаха зуураа, нилээд дүршэлтэй болоо. Һурагшад тэрэнние, манай эгээл һайн, эгээл дуратай багшамнай гэжэ хэлсэдэг.

З. Н. Адухаева партиин гэшүүн, коллектив соогоо хүндэтэй хүн юм. Тэрэ олониитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Һурагшадайнгаа түрэлхидтэй нягта холбоотойгоор хүдэлмэрилэн, тэдэнэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг.

Үхибүүдые һургаха, хүмүүжүүлхэ талаар нилээд ехэ оролдолго гаргаһанайнь түлөө Хойто-Голой найман жэлэй һургуули дүүргэгшэд багшадаа, З. Н. Адухаевада үнэн зүрхэнэй баяр хүргэжэ ябадаг.

Р.-С. СЫМБЕЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Хүдөөгэйхидтэ шефскэ туһаламжаяа үргэдхэхэ» — түрүү бэшэг. Соведүүдэй һунгалтые угтуулан. Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ. Официальна мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда. Социалис мүрысөөнэй шэнэ условинууд. «Һунгагшадай захилаар» — А. Игумновагай статья. «Ажалай эдэбхи дээшэлүүлхэ урмашуулганууд» — Г. Харченкын статья.

Гурбадахи хуудаһанда. Ажалшадые хангалгаар Л. Неретинагай статья. Официальна таһаг. Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Хяагтаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд. Г. Шунковагай «Буряад ороной АС» гэһэн статья. Спорт.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

18.25 — Дамжуулгын программа. 18.30 — Спортын программа. Забһарлалга, түгэсхэлдэнь — телепанорама (ород ба буряад хэлэн дээрэ).

«Орбита» харуулна:

20.30 — И. В. Гете. «Фауст» — телевизионно зүжэг (2-дохи хэһэг). 22.05 — «А ну-ка, парни!». 22.50—23.00 — Забһарлалга». 24.00 — «Время» мэдээсэлэй программа.

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

20.40 — «Годы странствий» — телезүжэг. (2-дохи хэһэг). 21.50 — «Ой тайгын баялигые бэдэрэгшэд» — киноочерк. 22.10 — Концерт.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республикадамнай үүлэтэйшэг байха. Хура бороо орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 10—14 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 10—14 градус дулаан болохо. Байгал шадар, хойто аймагуудаар 7—11 градус дулаан, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 0—2 градус, үдэртөө 12—14 градус дулаан байха.

Газарай хүрьһэн дээгүүрээ тумуужаха.

Майн 25—26-да үүлэтэйшэт байха, хура бороо орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Һүниндөө 3 градус хүйтэнһөө 2 градус хүрэтэр дулаан болохо. Газарай хүрьһэн дээгүүрээ тумуужаха. Хойто, Ахын, Түнхэнэй, Захааминай аймагуудта 1—6 градус хүйтэн, үдэртөө 11—16, хойто аймагуудта 7—12 градус дулаан болохо.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО — ХИЛЫН ГААНАҺАА

ВАРШАВА

Уласхоорондын теоретическэ конференци

ТАСС.

«Хүдэлмэришэн анги ба тэрэнэй парти мүнөөнэй социалис обществодо» гэһэн темээр уласхоорондын теоретическэ конференци Варшавада хүдэлмэрөө эхилбэ. Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Монголой, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай, Чехословакиин партийна делегацинууд конференциин хүдэлмэридэ хабаадана. КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. Ф. Катушев энэ уласхоорондын хуралдаанда КПСС-эй делегацие толгойлно.

ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь Ф. Шляхчиц конференцидэ хабаадагшадые амаршалхадаа, мүнөөнэй эрхэ байдалда, ангиин тэмсэлэй бүхы фронтнууд дээрэ социализмын эдэбхитэй добтолго хэжэ байхада, энэ тэмсэлдэ хүдэлмэришэн ангиин үүргэ саг үргэлжэ ургана гээд мэдүүлээ. Хүдэлмэришэн ангиин ба пролетариадай диктатурын үүргэ бэхижүүлхэ, партиин хүтэлбэрилхы үүргэ дээшэлүүлхэ гээшэ социализм амжалтатайгаар байгуулгын, ревизионизм ба коммунизмда харша эл дэб номнол илажа гаралгын шухала нүхэсэл болоно гээд тэрэ тэмдэглэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. Ф. Катушев «Совет хүдэлмэришэн анги ба Коммунис парти хүгжэнги социализмын шатада» гэһэн элидхэл конференци дээрэ хэбэ.

БОНН

Дэлхэйн арадуудай анхарал татаба

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Германиин Федеративна Республикада ерэлгэ дэлхэйн арадуудай анхарал татана. Советскэ Союзай ба ФРГ-гэй хоорондохи харилсаанай шэнэ шата нээһэн энэ хэрэгээр бүмбэрсэг дэлхэйн зон ехээр һонирхоно. «Дүрбэн үдэрэй турша соо Бонн дэлхэйн арадуудай анхарал татаһан түб болоо»,—гэжэ «Штутгартер цайтунг» газетэ бэшэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, федеральна канцлер В. Брандтын уулзалгануудые, хөөрэлдөөнүүдые шэнжэлхэдээ, хоёр ороной хоорондохи харилсаа хүгжөөхэ асуудалнууд, уласхоорондын зарим асуудалнуудые зүбшэлһэн энэ уулзалга түүхэтэ удха шанартай гэжэ хэблэл тэмдэглэнэ. Совет-Баруун Германиин хөөрэлдөөнүүд «зүүнэй ба баруунай оронуудай харилсаанда шухала удха шанартай политикын зарим хубинь болоно» гэжэ «Штутгартер цайтунг» бэшэнэ.

Дортмунд хотын обербургомистр г-н Г. Замтлебэ Л. И. Брежневэй эльгээһэн телеграммын текстые газетэнүүд тунхаглаба. Дортмунд хотодо хүрэхэ халуун урялайнь түлөө Л. И. Брежнев баяр хүргөөд, Дортмунд хотодо «Советскэ Союзай үдэрнүүдые» эмхидхэн үнгэргэлгэдэ обербургомистрай, хотын засаг захиргаанай ехэ анхарал хандуулһанайнь түлөө гүнзэгы талархалтай байһанаа мэдүүлээ.

Хэблэлэй ба мэдээсэлэй албан зургаанай хүтэлбэрилэгшэ Р. фон Вехмар Баруун Германиин телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, СССР ба ФРГ-гэй хоорондохи Бонндо баталагдаһан хэлсээн шухала удха шанартай гэжэ тэмдэглээ. Советскэ Союзай, Федеративна Республикын хоорондохи соёлой харилсаа холбоо байгуулха тухай хэлсээн үргэн ехэ арга боломжо нээнэ гээд тэрэ тэмдэглээ. Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй, федеральна канцлер В. Брандтын хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ удаан болзоройэкономическа харилсаа холбооной асуудалнууд гол һуури эзэлһэн байгаа.

Майн 20-до Л. И. Брежневэй, федеральна канцлер В. Брандтын хоорондо үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөнүүд 11 часай турша соо үргэлжэлөө. ФРГ-гэй правительствын дэргэдэхи хэблэлэй ба мэдээсэлэй албан зургаанай хүтэлбэрилэгшэ Р. фон Вехмар майн 21-дэ пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, хөөрэлдөөнүүд хани халуун, үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө гээд тэмдэглэбэ.

Европодо бата эб найрамдал хангажа болоно гэһэн һанал бодолдо хоёр тала хөөрэлдөөнүүдэй үедэ ерэһэн байна гэжэ совет түлөөлэгшэ Л. М. Замятин тэмдэглээ. Политическэ, экономическа, соёлой харилсаа холбоо һайжаруулан үргэдхэхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэевропын зүблөө хэзээ зарлаха тухай хоёр талын һанал бодол тудалдана гэжэ совет түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Баруун Германиин, хариин оронуудай хэдэн мянгаад журналистнууд пресс-конференци дээрэ хабаадахадаа, хоёр гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгаар ехэтэ һонирхоһон байна.

КАБУЛ

ХҮРШЭ ЁҺООР АЖАҺУУЛГЫН, ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ АША ТУҺАДА

ТАСС

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорнын албанай хэрэгээр Афганистанда ерэһэн тухайда афган олониитэ, хэблэл гол анхаралаа хандуулна.

Н. В. Подгорнын хүршэ ёһоной уулзалга хэхээ ерэлгэ хоёр ороной хоорондохи харилсаанда шэнэ шухала хуудаһа нээхэ байна гэжэ «Хивад» газетэ бэшэнэ.

Н. В. Подгорнын албанай хэрэгээр ерэһэн ушар хани барисаата, хүршэ хоёр гүрэнэй харилсаа бэхижүүлхэ замда шэнэ алхам болоно гээд Кабулай «Анис» газетэ тэмдэглэнэ. Афганистанай ба тэрэнэй хойто хүршэ — Советскэ Союзай хоорондохи харилсаан, холбоо барисаан амгалан тайбанаар зэргэ оршолгын бодото жэшээ болоно гээд газетэ бэшэнэ. Национальна экономикынгоо үндэһэ һуури табихадань, Афганистанда СССР финансын, техническэ туһаламжа үзүүлнэ гэжэ «Анис» газетэ тэмдэглэнэ.

Афганистанай хүгжэлтын табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ үедэ улам үргэдэһэн совет-афган харилсаа холбоон Советскэ Союзай ба Афганистанай хоорондохи заншалта, хани барисаата, хүршэ ёһоной харилсаанай гэршэ болоно.

СССР-эй техническэ, экономическа туһаламжаар 70 гаран барилга Афганистанда хэгдэжэ байна гээд «Кабул таймс» газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Н. В. Подгорнын албанай хэрэгээр ерэһэн тухай Бахтар агентство шэнжэлэл хэхэдээ, «Афганистанай, Советскэ Союзай хоорондохи хани барисаата харилсаа холбоон адли тэгшэ эрхын, хани хүршэ ёһоной, газар дайдынгаа бүтэн бүлэен байлгые хүндэлэлгын, нэгэ нэгэнэйнгээ дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй ябадалай ёһо гуримуудта үндэһэлнэ» гэжэ дамжуулна.

ХАНОИ

ДРВ-гэй МИД-эй түлөөлэгшын мэдүүлгэ

ТАСС

Майн 20-до америкын самолёдууд Вьетнамай Демократическа Республикын агаарай дайда руу нэбтэрэн орожо, Намха, Тхайбинь провинцинууд дээгүүр тагнуулай ниидэлгэнүүдые хээ гээд Вьетнамай Демократическа Республикын Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшын эндэ тунхаглагдаһан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Эдэ ябуулганууд Вьетнамай асуудалаар Париждахи хэлсээнэй хоёрдохи статьяе, ДРВ-гэй газар дайда дээгүүр авиациингаа али бүхы ниидэлгэнүүдые хорихо талаар США-гай правительствын абаһан уялгануудые Холбоото Штадуудай бүдүүлигээр эбдэһэн ушар болоно гэжэ мэдүүлгэ дотор сэгнэгдэнэ. Мүнөө үедэ ДРВ-гэй, США-гай түлөөлэгшэдэй Парижда хэжэ байһан хөөрэлдөөнүүдтэ Холбоото Штадуудай иимэ ябуулганууд муугаар нүлөөлхэдөө магадгүй гэжэ ДРВ-гэй МИД һанаагаа зобожо байһанаа мэдүүлнэ.

США-гай дээрэ дурсагдаһан эдэ ябуулганууд эрид шангаар шүүмжэлэгдээд, республикын бэеэ дааһан ба аюулгүй байдалда хамааралсахаяа болихо, Вьетнамай асуудалаар Париждахи хэлсээ хэлбэришэгүй бэелүүлхэ эрилтэ Холбоото Штадуудай үмэнэ табигдана.

КОЛОМБО

Шри Ланка ойгоо һайндэрлэбэ

ТАСС

Цейлониие бэеэ дааһан Шри Ланкагай Республика болгожо соносхоһоор түрүүшын жэлэй ой майн 22-то гүйсэбэ. Национальна һайндэртэ зорюулагдаһан сэрэгэй парад, манифестаци Коломбодо болоо. Шри Ланкагай Республикын президент У. Гопаллава парадта хабаадагшадай урдуурнь ябажа амаршалба.

Премьер-министр Сиримаво Бандаранаике арадта хандажа, үгэ хэлээ. Алдарта ойн һайндэрөөр арад зоноо халуунаар амаршалхадаа, залуу республика бэеэ дааһан байдалаа бэхижүүлхэ замаар дабшаха юм гэжэ найдажа байһанаа мэдүүлээ.

КАИР

В. Шеель Египедтэ ерэбэ

ТАСС

Албанай хэрэгээр Египедтэ ерэһэн, Германиин Федеративна Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Вальтер Шеелиин, АРЕ-гэй тусхай тушаалтадай хоорондохи хөөрэлдөөнүүд эндэ эхилбэ.

Дүтын Зүүн зүгэй шахардуу шанга байдал, Египедэй ба Баруун Германиин хоорондохи харилсаан зүбшэн хэлсэгдэхэ байна гэжэ Египедэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Мухаммед Хасан Эз-Зайят мэдүүлээ.

ТОКИО

Хитадай делегациин ерэһэн тухай «Джапан таймс» бэшэнэ

ТАСС

КНР-эй «һайн һайхан [illegible] сэлэнтэй делегациин» Япондо аяншалга үнгэрһэн [illegible] лоон хоногой һүүл [illegible] дүүрэ. 55 хүнһөө бүрдэһэн Хитадай делегаци һара турша соо эндэ байха үедөө Японой зарим районуудаар ябаһан байна.

«Хүндэмүүшэ халуун [illegible] талгаар дашуужа, Хитадһаа ерэһэн айлшад орон сооо гуурнай аяншалха үедөө Советскэ Союзда, Японой Коммунис партида зүрюу хардалга гүрдэлгэ [illegible] байна» гэжэ «Джапан таймс» газетэ дураа гутан бэшэнэ.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРЭ

Уласхоорондын худалдаа наймаанай палатын конгресс

ТАСС

Уласхоорондын худалдаа наймаанай палатын 24-дэхи конгресс эндэ нээгдэбэ. 80 ороной 2.100 делегат тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. Тэдэнэй дунда Советскэ Союзай делегаци бии. Уласхоорондын валютна системын уналга, худалдаа наймаан, мүнгэ һомололго, хотонуудые ба городой транспорт хүгжөөлгэ гэхэ мэтэ асуудалнуудые конгрессто хабаадагшад зүбшэлхэ байна.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-04480. Заказ № 00[illegible]